

1

אונקלוס

שמות כה תרומה

תלא

תבנית המשכן ואת תבנית פליליו וכן תעשו: ס"י ועשו ארון עצי שטים

מחוי יתך ית דמות משכן וית דמות פל מנוחי וכן תעבדון: ויעבדון ארון דאעי שטין

לקח בהיר

רש"י

זה מליצת יופי הדיבור והכח, ורצונו בזה לעשות הקדמה לדרשת חז"ל שמאמר וכן תעשו הוא דיבור צפני ענמו לדורות, ואינה סיוס לרישא דקרא, וכמו שמוכיח לקמן מוא"י של וכן תעשו (בא"י): (בז) פ"י כוור וכנו, וכן בכל הדברים שלא ידעו היאך להמנהג ולעשות נלמד מפסוק זה שיעשו כמו שעשה משה, אבל במקום שצאה להם הקבלה לשנות, או שהולילו מדרוש ורמו הכחוב או כשדנו ביחד נביא אורים ותומים וסנהדרין פשוט הוא שטינו, ועל זה לא קאי מאמר הכחוב וכן תעשו, שהרי קיימו את הפסוק וכן תעשו במלא מובן המלה שהרי עשו כמו שעשה משה ממש, שהלא משה עשה במעמד נביא (הוא ענמו) אורים ותומים וסנהדרין, וכמו כן עשה שלמה לשנות גדול המזבח לעשותו כי אמה על כי אמה, והכרוזים וכו' (ד"ד - אורח"ח): (כח) פ"י לפירוש: ב' פעמים מוזכר זכרון העשייה, א' בראש פסוק ח' דכתיב

אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהד' ע"ג), אם יאצד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות^{כ"י} שעשה שלמה כצננית אלו תעשו אותם, ואם לא היה המקרא מוזכר למעלה* היינו לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכלו^{כ"י}: (י) ועשו ארון. שינוי נוחות - במקרא שלמעלה.

אור החיים

מי יקדים לא יאמר על זה חס ושלום ששכה דברי ה', ואל יקשה בעיניך לפי דברינו לשון המאמר שאמר משה כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אין הכוונה לומר שאמר בפירוש הקדים המשכן אלא פירוש לפי סדר הדברים כן נשמע. ונשאר לתת טוב טעם למה הולך ה' להראותו את הצננית המשכן, ואולי כי לזכר שלא באו הדברים אלא תשובה לדברי משה שאמר שמים וגו' לזה אם היה משיב ה' כי קרשים וכו' היה שומע משה כי לא בא השיעור אלא לומר כי יקבל ויתרצה ה' צבית קטן כזה מצלי להעריח ואין בדיוק שיעור זה מלוב^{כ"י}, ולו יהיה שיאמר ה' אליו בלו לזו שלא יוסיף עם כל זה עדיין ישנו שהוא לטעם הסתפקות צמועט^{כ"י}, אשר על כן הראהו ה' הצננית המשכן דמות שהוא למעלה ובזה יודיק כי זו מנחתו לא למעלה ולא למטה.

והדרגותיה לא בגדר המספר^{כ"י} כי גבוה מעל גבוה וגבוהים, הלא תמלא אומרם ז"ל (אצות פ"ג) אחד שישב ועוסק בחורה שכינה עמו שנאמר (לעיל כ') כ"א) בכל המקום אשר אזכיר את שמי, ואמרו על ב' וגו' וה' ועשרה וכל אחד כפי הדרגתו, ואמרו עוד (ב"ר סוף וילא) שאין השכינה שורה על פחות מס' ריבוא כי מעטם זה לא נתנה החורה להאצות עד שהיו הבנים במספר ס' ריבוא, מכאן תיקש ותדון כי הדרגות הקדושה הם מא' עד ס' ריבוא, וזה צננית המספר וצננית האיכות כמה הדרגות מאחד לאחד^{כ"י} עד אין קץ. וכיון שכן כאשר אמר ה' למשה שישכון בתוכינו לא ידע משה הדרגות של צננית השוכן כמה שיעורה לזה נחכסם ה' ודיבר אליו כדברים האלה ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך סמך ככל אשר וגו' לושכנתי לומר כי אותה צננית המדברת עמו כשיעור אותה המרכזה אשר היה מראהו ישכון בתוכם, וכפי זה תהיה נקשרת חיבת ככל וגו' עם ושכנתי וגו'^{כ"י}: וכן תעשו. הנה לפי מה שפירשתי שהראהו

אור בהיר

כי עד עמה היו ב' הדרכים לפניו כספק הגם שצירר א' מהם. (ב) ויהיה פירוש שמעתי מלשון הגנה. כלומר, אחר שדנת לפני כן הצננית דברי ה' ב"ה. (ג) ויכול משה להרחיבו אם יראה. (ב) ואם כן נפקד הכוונה, שצשיעור וצמדה כוז ישנם רמזים וכוונות וסודות נשגבות ורמות. (ג) פירוש אין אדם יכול למנות ולספור ריבוי ההדרגות שיש בה. (ד) פירוש אינו דומה השרחת השכינה שיש לראובן כשלומד לזרו, לשמעון כשלומד לזרו, שכיפי ההכנות של כל א' וא' מריקים עליו ההשפעה. (ה) ולא

צננית המשכן אל יקשה לך חטשו^{כ"י}, כי ל לשונם אחד ה העיר והעזרו וסנהדרין מנא ככל אשר אני תעשו לדורות. כסדר הזה לד החלמוד מחיב כי לכשאמר כן יחור כי היה נשמע כו שעברו הדברי לשמוע דברי ה ושכנתי^{כ"י}, אל וכן פירש רש' קרא יחירה^{כ"י} רש"י ז"ל לא אני וגו' שהול ככל וגו' אם להתנדב לעשו לדורות, ולדרכ כי אומרם ככל ממה שהראה עם ועשו לי מקד אשר אני מראה. הוא כן תעשו. כל סוף הפסוק ככל. (מ) תעשו גם כן מיור קשה, כי רצונו ש למעלה, בעבור ש לא על זעשו לי ול ועשו לי וגו' ככל אם לא יאמר ה' מראה. (נ) אמר דבר זה.

ועשו ארון עצי שטים - האין דבורה אלא אחת ואחת משה

אֲמַתִּים וְחֻצֵי אֲרָבוֹ וְאֵמָה וְחֻצֵי רְחֵבּוֹ
 ← וְאֵמָה וְחֻצֵי קִמְתּוֹ: ⁷ וְצִפִּית אֶתְּךָ אֶתְּךָ
 מְהוֹר מִבֵּית וּמְחוּץ תִּצְפְּנֵנוּ וְעֲשִׂית
 עֲלֵינוּ זֶר זָהָב סָבִיב: ⁸ וְיִצְקֶתָ לּוֹ

תְּרֵמִין אֲמִין וּפְלָגָא אֲרַבָּה
 וְאֲמַתָּא וּפְלָגָא פְתִיחָא וְאֲמַתָּא
 וּפְלָגָא רוממה: יא וְתַחֲפֵי יָתָה
 דְּהַב דְּכִי מְנוּ וּמִבְּרָא תַחֲפִנְהָ
 וְתַעֲבֵד עֲלֵהוּ זִיר דְּדָהָב סְחֹר
 סְחֹר: יב וְתַחֲפֵי דָה אֲרַבְעַ עֲזָרָן

לקח בהיר

רשי"י

ועשו לי (ב) סוף פסוק ט' דכתיב וכן תעשו, ובאמצע בין ב' העשיות כתיב ככל אשר אני מראה וכו', לזה אם היה כתוב כן תעשו בלא ור"י היינו אומרים שמאמר ככל אשר אני מראה מקושר למטה ככל אשר אני מראה כן תעשו, והעשייה הראשון כבר נשכח ונגמר בפסוק ח' נאומרו ושכנתי בחוכם, וב' הפסוקים הם ב' מאמרים מחולקים, אבל מתמת הוא"ו אי אפשר לומר כן, אלא בהכרח שפסוק ח' מחוסר גזירתו ונאה ההשלמה בפסוק ט' והוא המשך אחד עד תיבת כל כליו, ונא מאמר השני וכן תעשו לדורות: (כט) וזה החילוק בין תיבה לארון שמיצה נקראת כשאינה יושבת על שוליה אלא נדלה במרום (במ"ד): (ל) של עץ, היה מבחוץ (עם עובי כחליו) ט"ו טפחים ארכו, וט' טפחים רחבו, והחילוף היה מדתו מצפנים כן, וגובהו עז"ה: הפנימי ח' טפחים עם שוליו, העץ ט' טפחים עם שוליו, ושפתם העליונה היה שזה עליהם היה מונח הכפורת והחילוף גובהו י"א טפחים ומשהו, והיה עולה מן ב' הפנימיים טפח ומשהו, טפח כנגד הכפורת שהיה נופל במוכו ועוד משהו למעלה מן הכפורת לזר וכתר תורה (גמר"), וזוה מובן ההכרח שאמרו רז"ל ג' ארונות היו ולא ארון אחד עץ

כמין* ארונות שעושים בלא רגלים עשויים כמין ארגז שקורין אישקריין יושב על שוליו: (א"ת) מבית ומחוץ תצפנו. ג' ארונות עשה בללל"י ב' של זהב ור' של עץ, ד' כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ צחוק של זהב ושל זהב צחוק של עץ וחסה שפחו העליונה זהב נמלא מלופה מבית ומחוץ (תנח"י ויקהל ז'): אור זהב. כמין כתר מוקף* לו סביב למעלה משפתו שעשה הארון החילוף גבוה מן הפנימי עד שעלה* למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה (שס): (יב) ויצקת. לשון שינוי נוסחאות * כעין - כמו - כגון * מקור * שיעלה.

→ הכתובים (א), (ב) זריזים* (ג), (ד) היו נתונים* שי ארון והבדים נני בין הבדים אמה הדם הנושאים מפורש במנחות טבעות על צ שצחלת המוקר יתירה היא ופתו קן ושתי* מן ו צלעו. לדוי

אור החיים

ובכללות כל ישראל יקיימו כללות עיקרי החורה, לזה אמר ועשו לשון רבים, ובשאר פרטי תיקוני הארון אמר לשון יחיד כי לתקן כלי החורה שהם לומדיה ועמליה והכנותיה יכולים להתקיים מאדם אחד. עוד אולי שקדם לדבר לו בלשון זה לגלות לו על כל המעשה שהגם שמדבר עמו לנוכח לא חליו צאה המלוא אלא לזולה שהם חכמי לב כמו שביאר אחר כך ומכנה הדבר חליו לפי שהוא המַנְוֶה לישראל, עוד לפי מה שאמרו ז"ל (רש"י עקב) כי ארון עץ עשה משה ושם שם הלוחות חקף צירידתו מן הכר עד שעשה בלללל הארון שהונחו שם לעולם, וכן אמר צפרשת עקב (דברים י' א') ועשית לך ארון עץ דקדק לומר לך⁹ פירוש אין פירוש ועשית כשאר

ועשית אשר לויחיד במעשה משכן ועשית שולחן ועשית מנורת ועשית מזבח וכו' לא עשאו אלא בלללל, דבר זה לך אני מלוא לעשות, וכן עשה דכתיב (שם ג') ואעש ארון עזי שטים וכתיב (שם ה') ואשם את הלחות בצרון אשר עשיתי, אשר על כן אמר כאן ועשו פירוש מלמד מה שתעשה אתה שהוא לפי שעה¹⁰ עוד יעשו העושים, ומנכסי מדבת המשכן, ואם היה אומר ועשית היה סובר משה לדון ממה שגילה לו בצרון שלפי שעה שיהיה משלו גם את זה יהיה הדבר כן, או יחשוב שיהיה אותו ארון עצמו שכבר עשה, לזה אמר לא כן הוא ועשו וגו', ובשאר מעשים שלא היה מעשה זולת האמור¹¹ דיבר הכתוב כדרכו ועשית לו לומר

אור בהיר

פד) וכי לזרכו היה. פו) ומדויק לפי זה הוא"ו של ועשו צהחלת דבר ראשון. פז) ואין לטעות.

התכב* (א), (ב) זריזים* (ג), (ד) היו נתונים* שי ארון והבדים נני בין הבדים אמה הדם הנושאים מפורש במנחות טבעות על צ שצחלת המוקר יתירה היא ופתו קן ושתי* מן ו צלעו. לדוי שינוי נוסחאות * מתכת.

מסורת המדרש
 ג' כתרם הם יומא
 עב. אבות ד. ג. אדר"ג
 מא. א. במ"ד ד. י. י. י.
 קה"ר ז. א. תנחומא
 ויקהל ת. מ"ש כב.
 י"ש קהלת תתקעג.

בתורה שנקראת אור דכתיב (משלי ו, כג) 'פי נר מצוה ותורה אור' קדמו מעשיה לכל הפלים. **אָדְבַר אַחַר וְעָשׂוּ אַרְוֹן מִפְּנֵי מָה בְּכָל הַפְּלִים הָאֵלֶּה כְּתִיב וְעָשׂוּ אַרְוֹן כְּתִיב וְעָשׂוּ אַרְוֹן** אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר רַבִּי שְׁלֹמֹם אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְבוֹאוּ הַפֶּל וְיַעֲסִקוּ בְּאַרְוֹן כְּדִי שְׂיִזְכּוּ כָלֶם לַתּוֹרָה, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי (אבות ד, יז) ג' כְּתָרִים הֵם כְּתָר מַלְכוּת וְכְתָר כְּהֻנָּה וְכְתָר תּוֹרָה כְּתָר מַלְכוּת זֶה הַשְּׁלֶחַן דְּכְתִיב בּוֹ (שמות כה, כד) 'זָר זָהָב סָבִיב' כְּתָר כְּהֻנָּה זֶה הַמִּזְבֵּחַ דְּכְתִיב בּוֹ (שם ל, ג) 'זָר זָהָב סָבִיב' וְכְתָר תּוֹרָה זֶה הָאֲרוֹן דְּכְתִיב בּוֹ (שם כה, יא) 'זָר זָהָב לְמָה

תחילה (עיי"ש), ואף במשכן, בתורה — שנקראת "אור", כמו — דכתיב — בשבחה: "כי נר מצוה, ותורה אור", שהיא מאירה את עיני עוסקיה ועושי מצוותיה וההולכים בדרכיה — קדמו מעשיה — מעשה הארון שבו היא נתונה — לכל הכלים — שבמשכן, ולפרטי מעשה המשכן עצמו, ולומר שליאור באור התורה קודם לבנין בית המקדש.

דבר אחר: "ועשו ארון", והקדים הכתוב את הארון שבו התורה לפני כל כלי המשכן. כנדרש למעלה, וגם — מפני מה בכל הכלים — שפרטי עשייתם אמורים בפרשה זו — כתיב: "ועשית", כמו במשכן עצמו, בקרשיו וכיריעותיו ושאר פרטיו, ובארון כתיב: "ועשו ארון", בלשון רבים, כמדבר על כל ישראל כולם, וכמו שאמר בתחילה בכלל המשכן כולו: "ועשו לי מקדש", וכמו "ויקחו לי תרומה", שכן דברים כלליים אלו נעשים על ידי כולם, ושהמשכן בכללו נעשה על ידי רבים, כל אחד במעשהו הפרטי שלו, אבל בפרטים לא כתב אלא בלשון יחיד ושינה בארון וכתב בלשון רבים (עיי"ש), כאשר — אמר רבי יהודה בר רבי שלום: כן — אמר לו הקב"ה — למשה בכך: יבואו הכל ויעסקו בארון, כדי שיזכו כולם לתורה, וכאשר — אמר רבי שמעון בן יוחאי שלשה כתרם הם — בעולם, שהקב"ה נותנם לבעליהם וצויה את העם על כיבוד נושאייהם לנהוג בהם כבוד (הרע"ב שם), והם: כתר מלכות, וכתר כהונה וכתר תורה, שכן חייבה תורה לכבד את המלך שנאמר (דברים יז, טו): "שום תשים עליך מלך", ודרשו חכמים (סנהדרין כב.): "עליך" — שתהא אימתו עליך", ולכבד את הכהן שנאמר בו (ויקרא כא, ח): "וקדשתו ... קדוש יהיה לך", ודרשו חכמים (ת"כ שם): "נהוג בו קדושה, לפתוח ראשון בכל דבר", ולכבד את החכם בתורה שנאמר (ויקרא יט, לב): "והדרת פני זקן", ודרשו חכמים (קידושין לב.): "ואין זקן אלא חכם ... מי שקנה חכמה", הרי שלשה כתרם (הרע"ב באבות שם), ושלשת הכלים שבמשכן שאמר ה' לעשות להם זר זהב, כתר, על גביהם הם כנגד שלשה כתרם, זרים, אלו (יומא עב.): והם: כתר מלכות, זה השולחן, "שהשלחן הוא סימן לעושר מלכים" (רש"י בגמ' שם), והזר עליו ככתר, כמו — דכתיב בו: "ועשית לו זר זהב סביב", לרמוז אל אותו כתר; וכן — כתר כהונה, זה המזבח, שעליו יקטיר הכהן את הקטורת בתוך המשכן, הוא מזבח הזהב, המזבח הפנימי, מזבח הקטורת, שכתוך המשכן, והזר עליו ככתר, כמו — דכתיב בו: "ועשית לו זר זהב סביב", לרמוז אל אותו כתר; וכתר תורה, זה הארון, שבו התורה, והזר עליו ככתר, כמו — דכתיב בו: "ועשית עליו זר זהב סביב", לרמוז אל אותו כתר;

עוד אלא

מה כתיב
 ששטים
 קדים את
 בראשית
 במשכן

כופיע ואיני
 במערב
 (תנחו"כ)
 קטן, שבין
 יתי לך שם
 זהה: "שדי
 לפי כוחו
 שאמר לו

יהוא אומר
 שם (דברים)
 יויו מעשה
 י תרומה
 ארון עצי
 גשכן דומה
 לכל —
 משתבחת
 ירד"א, ג,
 קדים —
 תה המשכן

קדם לכל
 להים יהי
 פסוק זה
 ש (תהילים
 רא שמים
 יאירו שם

מאה תשאיר עשרה לבית ישראל. והיה מספר בני ישראל זה מספר שמים, כחול הים זה מספר בני אדם. סליק פיסקא.

[פיסקא מח - יא כב]

76 כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת. למה נאמר, לפי שנאמר (לעיל ו י) תשמרון את מצות יי' אלהיכם, מגיד הכתוב שכשם שאדם צריך להזהר בסלעו שלא תאבד, כך יהא אדם צריך להזהר בתלמוד שלא יאבד. וכן הוא אומר (משלי ב ד) אם תבקשנה ככסף, מה כסף קשה לקנותו כך דברי תורה קשים לקנותם. או מה כסף קשה לאבד, אף דברי תורה קשי' לאבדם, תלמוד לומר (איוב כח יז) לא יערכנה זהב וזכוכית, קשים לקנותם כזהב, ונוחים לאבדם ככלי זכוכית, ותמורתה כלי פז, היה רבי שמעון אומר רק השמר לך ושמור נפשך מאד (לעיל ד ט), משל למלך שצד צפור ונתנו ביד עבדו, אמר לו הוי זהיר בציפור זה לבני, אם אתה איבדתו לא תהיה

פירוש ספרי דבי רב

פסקא (יג) [מת]

כי אם כו' למה נאמר כו'. פי' מאחר דכבר כתיב לעיל שמור תשמרון את מצות כו' א"כ מה בא להוסיף מקרא זה כי אם שמור תשמרון, ומשני לפי שבל"הק לשון שמירה כולל שני עניינים אחד לשון המתנה כמו (בראשית לו יא) ואביו שמר את הדבר ועוד לי שמירה שלא יאבד, והיינו דקאמר אח"ך מה כסף קשה לקנותו וצריך מתון מתון עד שיהא לו מעות לקנותו לפי שהוא יקר כך ד"ת צריכין יישוב ומיתון ולהיות קובץ על יד על יד מפני שקשי' לקנותן, וע"ז נאמר הפ' הראשון שמור תשמרון כמו שצריך מיתון עד שיוכל לקנות הכסף והזהב. והך קרא אזהר מילתא אחריתי שאחר שקנאן צריכין שמירה יתירה שלא ישכחם לפי שנוהגין לאבדן ככלי זכוכית ומש"ה בעו שמירה מעלייתא לחזור עליהם, ומעין דברים אלו איתא בחגיגה דט"ו.

היה ר"ש כו' משל למלך כו'. צריך ביאור כפי הנמשל מהו הצפור ומי הוא העבד ומי הוא הבן דקאמר במשל הוי זהיר בצפור זה לבני, ונראה לפרש דהצפור רמז לתורה ע"ד

ומאי דמסיים והיה כו' זה מספר שמים כו', והיינו כאילו קאמר ד"א לתירוצי רישיה דקרא אסיפיה, ופירש מוהר"ס שהקב"ה יודע מספרן של ישר' כחול הים זה מספר אדם שאין אדם יכול לעמוד על מספרן של ישר' ע"כ, וכ"כ רב"ה וכן העתיק מהרא"ן. אולם לפק"ד אילו היתה כך כונת התנא היה אומר זה בידי שמים וזה בידי אדם, לכך גלע"ד שדבר גדול דבר הנביא והיינו דכתב רבינו האר"י ז"ל שיש מספר ויש מספר כי עיקר המספר הוא בדעת שבו ה"ח וה"ג שהם י' הוי"ת שבהם מ' אותיות הרי מ' של מספר וששים אותיות שיש במילוי ה' הוי"ת הרי ס' ומילוי המילוי שהן כ"ח אותיות וי"פ כ"ח הרי פ"ד של מספ"ר והיינו מספר גדול ועוד יש מספר קטן כי ה"מ הוא במט"ט וה"ס הוא סנדלפון העולה פ"ר הרי מספר והאר"י ז"ל לא היה מונה מ"ק כי כוונתו היתה לעלות לאצ"י והמונה מ"ק אינו עולה שמה ע"כ. ובזה יש לפרש דמ"ש והיה מספר ב"י זה מספר שמים כלו' באצ"י שם הוא מספר ב"י אבל בבי"ע שהוא מספר אדם מ"ק אין מספר לבני יש' כשזוכים עולים לאצ"י.

סבור צפור כאיסר אנ (להלן לב מז) כי לא דו משל לשני אחים שהי ואחד מצרף דינר ומני זה שמצרף דינר ומניחו או שלשה דברי' ביום נמצא עשיר לאחר זמן, היום אני לומד, היום ועליו הוא אומר (שם י לא יחרוש. ואומ' (שג כבר, ועל כרם אדם וקנה כרם ולא עמל ב * צ"ל: אבדת. * צ"ל: בקציר. * וראה דא.

האמור לעיל שנוח לאבדה אינו מרבה בשמירתו הרי שאמרו בכרכות (ה א) אי שנאמר (משלי כג ה) התעִיף כינוי לגוף שהוא עבד לנשם אלוה ממעל והמלך צד צפו שישמרנו לבנו היינו שלכל אי צפור, כלומר [כל] אחד ואחד ואמנם צריך האדם בכואו בע בתורה בחלקו שקבל כדי שתו שעסק בה בצאתו מהע"הו זו אותה תורה בגפו יצא. וז"ש ל אתה יושב ומסיר התורה מ' אלא לגוף האבידה מועטת ד כשתלך נשמתו לע"הב שם חלקו, משום הכי אמר לא ה כאילו אבדת את נפשך. ובזה הנראה בכתוב דכתיב השמר השמר לך לקיימה בתוך גו נפשך דאל"כ הרי היא גלמוד בידה והיינו נמי דתנן באבות דבר אחד ממשנתו מעלה ע' מתחייב בנפש וז"ש כי לא דבר רק הוא מנ אינו מכס לבד דהיינו

ספרי פירוש ספרי דבי רב
מ"ג ר"ב ר"ב ר"ב ר"ב

פר שמים,

סבור צפור כאיסר אבדתי, אלא כאילו אובדת* את נפשך. ופן הוא אומר (להלן לב מז) כי לא דבר רק הוא מכם וגומ'. רבי שמעון בן יוחי אומר משל לשני אחים שהיו מסגלים ממון אחר אביהם, אחד מצרף דינר ואוכל ואחד מצרף דינר ומניחו, זה שמצרף דינר ואוכלו נמצא שאין בידו כלום, זה שמצרף דינר ומניחו נמצא עשיר לאחר זמן, כך תלמידי חכמים, למד שנים → או שלשה דברי' ביום, שנים ושלושה פרקים בשבת, שתים ושלוש פרשיות, נמצא עשיר לאחר זמן, ועליו נאמר (משלי יג יא) וקובץ על יד ירבה, וזה שאומר היום אני לומד, היום אני שונה, למחר אני שונה, נמצא אין בידו כלום, ועליו הוא אומר (שם י ה) נרדם בקיץ* בן מביש. ואומר (שם כ ד) מחורף עצל לא יחרוש. ואומ' (שם כד ל) על שדה איש עצל עברתי, זה שקנה שדה כבר, ועל כרם אדם חסר לב זה שקנה כרם ואומ' הואיל וקנה שדה וקנה כרם ולא עמל בהם, מניין שסופו נקרא עצל, תלמוד לומר על שדה

מ' (לעיל ו
הר בסלעו
הוא אומר
דה קשים
תלמוד
ונוחים
אומר רק
נתנו ביד
לא תהיה

פירוש ספרי דבי רב

כי הוא חייכם, וכזה מוכן יתורא דקרא דכיון דקאמר כי הוא חייכם פשיטא שאינו רק ומה צורך לומר כי לא דבר רק הוא, א"ו ה"ק לא רק מכם בלבד אלא גם זו כי הוא חייכם לע"הב. ואח"ך נראה דצ"ל ועוד היה רשב"י אומר, דהא עד האידנא נמי רשב"י הוא דקאמר לה. ובתר הכי נראה דצ"ל דא, והיינו דמפרש לקרא ומפסיק ליה בסכינא חריפא כי לא דבר רק הוא מיירי בחד גברא וכי הוא חייכם בגברא אחרין, והן שני אחים חד מצרף דינר ואוכלו כלומר לומד הלכה אחת, ואוכלה כלומר משליכה אחרי גיוו ומסירה מלבו, וע"ז כתיב כי לא דבר כלומר הרי הוא בלא דבר אלא רק הוא מכם.

אבל אידך שמניחו כלומר שמשמר מה שלומד שנים או ג' דברים כלומר סעיפים ביום, שנים או ג' פרקים שיש בכל פרק כמה סעיפים, בשבת דהיינו בשבוע, ויאמר לפי שאני רוצה לחזור על לימודי שלא לשכח ודי לי שני או שלשה פרשיות כלומר ענינים שלמים בחדש (כצ"ל). אחר זמן ה"ז עשיר, וע"ז נאמר כי הוא חייכם כי קובץ על יד ירבה.

אבל אידך שאומר היום אני לומד דבר אחד ולמחר אני לומד (כצ"ל), פירוש דבר אחר מחדש ואיני מטריח עצמי לחזור מה שלמדתי

האומר לעיל שנוח לאברהם כצפור הזה שאם אינו מרכה בשמירתו הרי הוא פורח, וע"ד שאמרו בכרכות (ה א) אין עוף אלא תורה שנאמר (משלי כג ה) התעיף עיניך כו', והעבד כינוי לגוף שהוא עבד לנשמה שהוא הבן חלק אלוה ממעל והמלך צד צפור ונתנו ביד עבדו שישמרנו לבנו והיינו שלכל איש ואיש נתן המלך צפור, כלומר [כל] אחד ואחד קבל חלקו בסיני, ואמנם צריך האדם בבואו בע"הז בגוף שיעסוק בתורה בחלקו שקבל כדי שתוליך נשמתו התורה שעסק בה בצאתו מהע"הז ואם אין הגוף משמר אותה תורה בגפו יצא. וז"ש לא תהא סבור שאם אתה יושב ומסיר התורה מלבך אין לך הפסד אלא לגוף האבידה מועטת היא כאיסר כי ס"ס כשתלך נשמתו לע"הב שם ילמוד מה שהוא חלקו, משום הכי אמר לא תהא סבור כן אלא כאילו אבדת את נפשך. וכזה פירש התנא כפל הנראה בכתוב דכתיב השמר לך ושמור נפשך, השמר לך לקיימה בתוך גופך שזהו שימור נפשך דאל"כ הרי היא גלמודה ואין כל מאומה בידיה והיינו נמי דתנן באבות (ג ח) כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו.

וז"ש כי לא דבר רק הוא מכם, דהיינו הריקו' אינו מכם לבד דהיינו מהגוף לבד שהרי

דכבר כתיב
כו"א"כ מה
יד תשמרון,
כולל שני
בראשית לז
לי שמירה
ה כסף קשה
א לו מעות
ריכין יישוב
מפני שקשי'
גור תשמרון
קנות הכסף
ריתי שאחר
ישכחם לפי
בעו שמירה
ס אלו איתא

ביאור כפי
העבד ומי
כצפור זה
לתורה ע"ד

יִרְקַבּוּדוֹן יִתֵּן מִצְהָ וְאֶת־נוֹעְצִים חֲכָמָה: דְּצִדִּיקֵי נִרוֹ וְיִשְׁתַּבְּחוּ
 76 הוֹן מֵהַבֶּל יִמְעַט וְקֹבֵץ עַל־יַד יִרְבֶּה: דְּרִשְׁיֵי נִדְעָד: יִלְחָד
 יִבְתַּחֲלֵת מִמִּשְׁכָּה מִחֲלֵה־לֵב וְעַץ חַיִּים וְאֵלֶּיךָ דְּמִתְמַלְכִין חֲפִיפִין
 אַנּוּן: יֵאמְרֵא מִן עוֹלָא
 דְּמָרִיהּ יַעַר וְדַמְכַנְשׁ וְיֵהֵב לְמַסְפְּנָא יִסְגֵי מְמוֹנִיָּה: יִבְמֵן דְּמִשְׁרֵי לְמַעֲדָרִיהּ טָב מִן דְּתַלְתֵּי

רש"י

לשון קפילה, שהשלמה קופלת ונכמת: (י) רק בזדון יתן מצה. מחלוקת: ואת נועצים. ועם הממעטים, תלן חכמה: (יא) הון מהביל ימעט. עושה גירסו חבילות חבילות, ימעט, שיסתכל ממנו מעט מעט: (יב) תוחלת ממושכה. מנטיח עלו על חצרו ואינו עושה: מחלה לב. מציאה חולי

מצודת דוד

(י) רק בזדון. מי שמעשיו רק בזדון וברשע, הוא יתן מריבה בין בני אדם. ועם אנשים העושים מעשיהם בעצה ובמתן עמהם תמצא החכמה, כי לא תבוא מריבה על ידם: (יא) הון מהביל. הון הבא מהביל, רוצה לומר לא מיגיע כפים כי אם מגזל וחמס, ההון ההוא ימעט בכל עת ולא תתקיים. אבל הקובץ הון על יד, רוצה לומר עם מלאכת היד, ההון ההוא יתרבה: (יב) תוחלת. המייחל לדבר מה והיא נמשכת ומתאחרת לבוא, היא לו לכאב לב, וכאשר באה התאוה היא לו לעץ המגדל חיים וירופא מכאב הלב:

אבן עזרא

כענין נר ה' נשמת אדם (לעיל כ טו): (י) רק בזדון. בעבור זדון שיויר איש על רעהו, יתן המזיד מצה ומריבה, כלומר הזדון גורר המצה: נועצים. שיעצו שלא יעשו בזדון עמהם חכמה, ואת כמו ועם: (יא) מהביל ימעט. בגזלה ובגנבה לא יצלח: וקובץ

רבנו יונה

רשעים ידעך. ידמה נפשם לנו שידעך בסופו, שאורו תלוי בשמן או בשעוה, וככלותם ידעך, וכן נפש הרשע תלויה בקיום הגוף, כי עם הגוף היא שמחה ומצלחת לפעמים בעולם הזה, ובכלות הגוף תכלה שמחתה גם היא באכזרן הולכת: [רק בזדון יתן

מדרשי חז"ל

(יא) הון מהביל ימעט וגו'. אם עשה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט. ואם לאו, קובץ על יד ירבה. (עירובין נד:)
 (יב) תוחלת ממושכה מחלת לב. כל המאריך בחפילו ומעייף בה, סוף בא לידי כאב לב, שנאמר: תוחלת ממושכה מחלת לב. מאי תקניה, יעסוק בתורה שנאמר: עץ חיים היא לחזיקים בה. (ברכות לב:).
 תוחלת ממושכה מחלת לב. זה המארס אשה וגוטלה לאחר זמן. ועץ חיים תאוה באה, זה המארס אשה וגוטלה לאלתר. דבר אחר: תוחלת ממושכה, זה דוד שנמשך ומלך

בסברא ואילנא דחיי
 הנחא מיתא: יגדבו על
 מלתא נתחבל מנה
 והדחל מפוקדנא
 משחלם טבתא:
 הנימוסא דחכמתא מבווע
 דחיי למסטי מן פחא
 דמותא: מושכלא טבא יהב

לכך ואין מחלה זה שם דבר כמו והסירותי ממלה מקרבך (שמות כג טו), אלא כמו מעלה גרה. (ויקרא יא ד): ועץ חיים תאוה באה. מסורס הוא כלומר תאוה צאה, הרי הוא כעץ חיים. תוחלת שהומל הקדוש ברוך הוא לישראל ולפה שיטנו והס לא שנו, סוף צאה להס למחלת לב וכשתאוה צאה

מצודת ציון

(י) מצה. ענין מריבה, כמו הן לריב ומצה חצומו (ישעיה נח ד): (יא) עץ יד. ביד, וכן עמדתם על הרבכם (יהושע ג ט) ומשפטו בהרבכם: (יב) מחלה. מלשון חולי ומכאוב:

אבן עזרא

עץ יד. בעבור טורח יד הוא ירבה הוננו, וכן ויברך ה' אותך לדגלי (בראשית ל ל) בעבור טורח דגלי: (יב) מחלה. מפעלת, פירושו מי שתוחלתו נמשכה שהשם ימשכנס, ולא יוכל להשיג התוחלת, חתן חולי ללב המוחיל: ועץ חיים. וכעץ מרפא, כן תאוה

רבנו יונה

מצה. הרשע רק בזדון יתן מצה, כי לא יכלה זדונו ולא ימשול ברוחו ביצרו. גם יש לכאר מי שהוא תמיד בזדון יתן מצה, שהמריבה מתולדת הזדון, וכן כתיב בא זדון ויבא קלון (יא ט): ואת נועצים חכמה. מכירים בטבע הזדון הנמצא בו, ולא יפעלו על פי

מדרשי חז"ל

לאחר שתי שנים. ועץ חיים תאוה באה, זה שאול שנמשך ומלך מיד. בזכות מה, בזכות מעשים טובים שהיו בידו. שהיה עניו ושפל רוח, והיה אוכל חולין בטרהרה, ומבזבז ממנו לחוס על ממונם של ישראל. ושקל כבוד עבדו ככבוד עצמו. דבר אחר: תוחלת ממושכה, אלו ישראל. כיון שאמר לו הקב"ה: לך ואמור להם לישראל פקוד פקדתי אתכם, אמרו לו משה ובינו, עדין פקידה מה כוחי כי אייתל ומה קיצי אם אאריך נפשי. כיון שאמר להם בחדש הזה אתם נגאלים, אמרו הא סימן טוב. הדא הוא דכתיב: ועץ חיים תאוה באה. (פסיקתא).

תרגום יונתן
 בסברא ואילנא דחיי
 הנחא מיתא: יגדבו על
 מלתא נתחבל מנה
 והדחל מפוקדנא
 משחלם טבתא:
 הנימוסא דחכמתא מבווע
 דחיי למסטי מן פחא
 דמותא: מושכלא טבא יהב

הס עושין לונו, עץ חיים ו דבר יחביל לו. הצוה אחד מתמסכן עליו: וירא מצוה ה סכר. ומדרש מהלס דורש, זו דוד, שאמר לפני הקב"ה רנונו: בטוים שצרתם, אמר לו מי

מצודת ציון

(י) יחביל. מלשון חבלה ומכה: (טו) א לו שכר גם בעבור זה: (יד) מקור המיתה, והם העוונות: (טו) שכל פ הבוגדים הוא חזק מאד, ולא יוע

אבן עזרא

המתאוה כשתבאהו, ויתכן שהו: (יג) בז לדבר. המוסר יחביל ויש מצוה. כי הירא מן השם הוא יר ישב בשלום: (יד) תורת. שהיא כ

רבנו יונה

רצון לבם להיות מחלוקת בינם יאמרו אולי הזדון מטה עצת לבם עם זולתם איך יעזרו ועל איזה דין יר תורת חכם מקור חיים לפור שהמקור נובע את נוזליו בכל עת, מתחדשים בכל עת על כל ב פעולות ועניינים המזדמנים לידם י צדק. לסור, מי שיוכח ונועץ בתוכו ממוקשי מות: טו שכל טוב יתן ז חן, יתקבל על השומעים מבלי ראי דרכו: ודרך בוגדים איתן. הטועני להראות לה פנים, באיתן ובת

מדרשי חז"ל

(יג) בז לדבר יחביל לו. הוא היה או אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר יחבל לו וגו'. (אדר"ג יד) תורת חכם מקור חיים. עשרה

ד הוי"ה
ד מדות
המלכות
ל הכנסת
דך מא

מקדש

זהו יו"ד
פין, חג"ת
ד י"ב
ד, גכול
ל מערבית
ל דרומית
אב"ד שם,
פן חלוקת
ים תמצא
ין - עיין
שרה (ד"ה)
שכל אות
ובהמשך
ה הוי"ו"ת
ה בדברינו
ה בפרשת
הוא היה
ה הוי"ו"ת
שן] שבחסד
נת רבינו,
טרה לשבת
- אחד,
ד, רכוונת
פרשת ויחי
הקדושים
ל הפסוקים)
דשחו יתברך
ל, והמשכת
ים נדבה זו
נאמרו חז"ל

ועשו ארון עצי שיטים אמתים וחצי ארכו
ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו
וגו', ועשיה כפורת זהב טהור אמתים וחצי
ארכה ואמה וחצי רחבה, ועשיה שנים כרובים
וגו' (כה י-יח). ואיתא במדרש (שמו"ר ל, ז):
דבר אחר ועשו ארון, מפני מה בכל הכלים
האלה כתיב 'ועשיה' ובארון כתיב 'ועשו' -
אמר רבי יהודה בר שלום, אמר לו הקב"ה:
יבואו הכל ועסקו בארון כדי שיזכו כולם
לתורה. הענין הוא על פי שאמרנו למעלה
שכל איש הישראלי יש לו חלק באות מאותיות
התורה, ועיקר עסק התורה שילמוד למען יחוד
קודשא-בריך-הוא ושכינתא^מ, וכפי כוחו
שיוכל לעסוק בתורה יקבץ על יד, הגם שאינו
(יוכל) [יכול] ללמוד כל התורה כולה - אם
יעשה על כוונה הנ"ל, לעשות נחת רוח ליוצרו
ובוראו, היא רצויה, כמובא במדרש^מ על
פסוק וקובץ על יד ירבה (משלי יג, יא) שהשוטה
אומר מי יוכל ללמוד כל התורה - נזיקין ל'
פרקים וכו', והתחם אומר אלמוד היום שני
פרקים ולמחר שני פרקים וכו'; גם איתא

במדרש (שמו"ר ל, ז) על פסוק ועשו ארון: הדא
הוא דכתיב (וינז ל, כג) שְׂרֵי לא מצאנוהו שְׂרֵי
כת, וכו', אלא כך אמר אֱלִיהוּא: לא מצינו כח
גבורתו של הקב"ה עם בריותיו, שאין הקב"ה
בא בְּטַרְחָהוּת עם בריותיו, לא בא על האדם אלא
לפי כוחו - אתה מוצא כשנתן הקב"ה התורה
לישראל, אילו היה בא אליהם בחזק כוחו לא
היו יכולים לעמוד, שנאמר (דניס ה, כג) אם
יוספים אנחנו לשמוע וגו', אלא לא בא אליהם
אלא לפי כוחן, שנאמר (מסלס כט, ד) קול ה'
→ בכח, 'בכוחו' לא נאמר אלא 'בכח', לפי כוחו
של כל אחד ואחד; - ולכך הביא המדרש הזה
על פסוק ועשו ארון, להורות לנו שיעסוק
האדם בתורה כפי כוחו אשר יוכל להשיג, רק
שיהיה על כוונה הנ"ל.
והנה אמרנו כמה פעמים^מ והובא בספרי
קודש - באורייתא פְּרָא קוב"ה עלמא^מ,
שמֶשׁ הוי"ה ברוך-הוא נשתלשלו הכ"ב
אתוין דאורייתא ברל"א שערים^מ, נמצא כל
אות ואות הוא כלול משם הוי"ה ברוך-הוא^מ;
ובשם הוי"ה כלולים כל העשר ספירות - שיו"ד

ביאורים

המובאים שם (בהערה לד); ועיין גם לעיל בביאורים לפרשת בשלח (אות קלח). (מב) יחוד קודשא-בריך-הוא
ושכינתא - מבואר לעיל (באות א). (מג) נשתלשלו הכ"ב אתוין דאורייתא ברל"א שערים - מבואר לעיל
בביאורים לפרשת בא (אות קכב). (מד) כל אות ואות הוא כלול משם הוי"ה ברוך-הוא - עיין במבואר

הערות והשוואות

על פסוק 'קח את אהרן' (ויקרא ה, ב) וכן 'קח את הלויים' (במדבר ת, ו) [עיי"ש בדברינו (בהערה כו ובביאור ט)], והזמנה
מילתא היא (עיי"ש בביאורים אות י), שעל ידי הזמנה זו המשיכו קדושה אל הגרבה ההיא, וכן כל דבר ודבר שהביאו
הביאו בתבערת יקוד נדבת לבם ודיברו בפיהם שהם מביאים לשם נדבת מלאכת המשכן... [מה] בד"ה עוד על פסוק
- הראשון [וראה במובא שם (בהערה יד) באריכות]. והמשך הדברים - ש"עיקר עסק התורה שילמוד למען יחוד
קודשא-בריך-הוא ושכינתיה" - כתב גם לעיל בפרשת משפטים (ד"ה אם חבול), עיי"ש. [מז] כן איתא בויקרא רבה
(יט, ב), אך שם לא נדרש זה מ'קובץ על יד ירבה' אלא מפסוקים אחרים, עיי"ש באריכות; אולם במקומות אחרים
מצינו שדרשו כעין ענין זה מהפסוק 'קובץ הנ"ל - ראה במסכת עירובין (דף נד ע"ב) ובמסכת עבודה-זרה (דף ט ע"א)
ובספרי פרשת עקב (יא, כב) ובילקוט-שמעוני שם (רמו תתצג) ובמשלי (רמו תתקמח); והכי איתא בילקוט-שמעוני (הניל
בראשונה; והוא מהספרי הנ"ל, עיי"ש): "...כך תלמיד-חכם - למד שנים שלושה דברים ביום שנים שלושה דברים בלילה,
שנים שלושה פרקים בשבת שנים שלש פרשיות בתודש - נמצא עשיר לאחר זמן, ועליו נאמר: 'קובץ על יד ירבה...'
עיי"ש עוד. [מז] ראה בדברי רבינו לעיל בפרשת בא (בר"ה או יאמר התודש - הראשון, וביתר בר"ה ויאמר ה' אל משה...
התודש - השני), וכן בדבריו המובאים שם (בביאור קג ובהערה קסח), ולעיל בפרשת בראשית (ד"ה ויאמר אלהים תודש
הארץ; ועיין גם שם בר"ה ויבוא - הראשון) ובפרשת שקלים (בדיבור הראשון) ובעוד מקומות. [מח] מצויין לעיל (בהערה

ספר מאור - ועל

ח"ג קאונ'יוס קאין גאו אפס"ן צ"ב

ב"ק וזכך ג"ג ג"ג ל' אמת ארונה גואון ג"ג

ה"א הן המוחין, והוא"ו הוא הששה קצוות, והה"א תתאה הוא מלכות^(מ) - נמצא הכ"ב אתוין עולין בגימטריא ר"ך, כי בכל אות ואת יש שם הוי"ה ברוך-הוא שהוא (כולל) [כלול] מעשר ספירות^(מ). לכן עיקר עסק התורה צריך להיות על דרך זה, דהיינו שידבק עצמו באותיות התורה בעת לימודו ולייחד האותיות עם השם הוי"ה ברוך-הוא^(מ); הגם שעבודת זה הוא יקר מאוד ולא כל אדם זוכה לזה כי אם יחידי סגולה; עם כל זה כל אחד מישראל יש בו חלק מהתורה, וע"י עסקם בתורה לעשות

נחת רוח ליוצרם נעשה הייחוד [ה]זה. ואיתא בווה"ק השם הוי"ה נקרא אמה^(מ). ומזה נבוא לביאור: ועשו ארון - כתיב ועשו שיבואו כולן ויעסקו בארון כדי שיזכו כולם לתורה, כנ"ל; עצי שטים - שטי"ם בגימטריא שט"ן, ורצ"ל שהתורה הוא עצה נגד השטן^(מ), כמאמר תז"ל (קידושין ל): בראתי יצר הרע בראתי לו התורה תכלין^(מ). ורמז לנו הכתוב גודל יקר העבודת של עסק התורה איך תהיה - אמר הכתוב: אמתים וחצי ארכו - 'אמה' הוא שם הוי"ה כנ"ל, ובשם הוי"ה הוא ד' אותיות, נמצא

אמתים וחצי הן עשר הלימוד תהיה לייחד ד ה"ך העשר ספירות^(מ); וחצי הן ששה אותיות ידי עסק הלימוד השנ קומתו - הן גם כן ש יש כ"ב אותיות - ר"ו לימודו הכ"ב אותיות הוא שיעלה למספר ר"ו זהב וגו' אמתים וחצי עשר אותיות, ואמה אותיות, ועשית שנים פ שני מאות ושבעים וש מספר הכ"ב אתוין נע עשר אותיות הנרמזין כנ"ל יש ס"ח כמנין הוי"ה אהי"ה^(מ) - ור דרך זה, שמייחד הכ"ו ברוך-הוא, זוכו

לעמוד נגד היצר הרע; עשר אותיות - כי יאמת ו'חצי, היינו חצי משם ה - 'אמה וחצי הן ששה א שיחוד השם הוי"ה הוא (מה) ממטה למעלה, דהיינו 'הי', אחר כך להעלות; וכן י' [שהיא בחינת חכנו בשער הכוונות ענין כוונת ד

כביאור הזה גם בורע-קודש השנה (פרק ו דף קלו טור ג) הראשון) וברבינו שם (בהו לעיל בהערה יח). וראה עוד רבינו. וראה גם ברברי התנ רבינו בענין מעלת האדם ה 'מהצורך לשוב אל ה' קוד האור העליון'. ובהפסרת ל תיבה שהוציאה מפיו, האב (בפרק יז) אודות הצורך שי

ביאורים

לעיל בביאורים לפרשת בא (אות קכג). וראה גם בדברי המגלה-עמוקות המובאים שם (בהערה רכו). (מה) ובשם הוי"ה כלולים כל העשר ספירות - ועל זה הדרך: שיו"ד ה"א הן המוחין - בחינות כח"ב. כי קצו של יו"ד הוא בחינת כתר, והיו"ד היא בחינת חכמה, וה' עילאה [הראשונה] היא בחינת בינה; והוא"ו הוא הששה קצוות - בחינת זעיר אנפין [חג"ת נה"ן]; והה"א תתאה [האחרונה] הוא בחינת מלכות [עין תיקוני זוהר בהקדמה דף ו ע"ב, ובעץ חיים שער א ענף ה דף יד טור ד]. (מו) כי בכל אות ואת יש שם הוי"ה ב"ה שהוא כלול מעשר ספירות - וכ"ב פעמים עשר עולים ר"ך. (מז) ואיתא בווה"ק השם הוי"ה נקרא אמה - יתכן לכאורה להבין ממה דאיתא בווה"ק פרשת קורח (דף קעט ע"א ברעיא מהימנא) שאמ"ה אותיות מא"ה, ועוד איתא שם, שהוי"ה במילוי אלפיון יו"ד ה"א וא"ו ה"א - עולה בגימטריא מ"ה, ובחילוף אותיות א"ת ב"ש - י נגד מ', רצ"ג נגד ה' - עולה מ"ה בגימטריא מאה, עיי"ש עוד, ומשמע לכאורה שהדברים קשורים זה בזה, וממילא נקרא שם הוי"ה אמ"ה. וביאור הענין: כי שם הוי"ה הוא בחינת זעיר אנפין [עין הטעם לעיל בביאורים להפסרת לשבת ור"ח (אות יד)] הכולל ששה קצוות [חג"ת נה"ן], ולכן נקרא 'אמה', כי כל אמה היא בת ששה טפחים [וכדאיתא במסכת עירובין (דף ג סוף ע"ב)]. ועל פי זה אפשר לרמז זאת גם במה דאיתא בתיקוני זוהר תיקון יט (דף מא ע"א) שבכל מקום אמה היא ו', והרי ו' היא בחינת זעיר אנפין הכולל ששה קצוות כנ"ל (עין כפרדס רמונים להרמ"ק שער כג פרק א [חלק ב] דף ו טור א), וגם השם הוי"ה רומז לזה, כנ"ל. (מח) עצי שטים... שהתורה הוא עצה נגד השטן - ביאר 'עצי' מלשון עצה. וכן הוא בורע-קודש המצויין בסמוך (בהערה נ). [וראה מה דאיתא בווה"ק פרשת יתרו (דף פב ע"ב), שתרי"ג מצוות התורה הן תרי"ג עיטין [עצות]

הערות והשוואות

יג). [מט] וז"ל הספר סוד-תיכין-ובועז [להרה"ק רבי מאיר מרגליות בעל מאיר-נתיבים] פרק ב (דף ו טור ב): "...וכאשר הזהירו אותי לזה מורי הגדולים בתורה ובחסידות ובתוכם ידידי הרב החסיד מופת הדור מוהר"ר ישראל בעש"ט זצלה"ה כוונה רצויה בלימוד לשמה - לדבק את עצמו בקדושה וטהרה עם האותיות בכח ופועל כדיבור ובמחשבה...". וכן כתב בשמו [של הבעש"ט] בתולדות-יעקב-יוסף פרשת ויצא (עמוד פט טור א): "קבלתי ממורי, שעיקר עסק תורה ותפילה הוא שידבק את עצמו אל פנימיות רוחניות אור אין-סוף שבתוך אותיות התורה והתפילה, שהוא הנקרא לימוד לשמה...". וראה עוד שם בהקדמה (עמוד יא טור א). וז"ל רבינו בפרשת חולדות (ר"ה עוד בפסוק הנ"ל דהנה): "הנה האיש הישראלי צריך לעבוד את השם יתברך בכל חלקי נפשו שהם: נפש, רוח, נשמה, יחידה, חיה - דהיינו, שידבק כל חלקי נפשו באותיות התורה ותפילה - בפנימיות הקדושה שבאותיות; וכשאדם מדבק כל חלק מחלקיו הנזכרים בקדושת פנימיות האותיות, אזי מדבק בה' פרצופים העליונים, כידוע ליודעי חן (עיי"ש בביאורים אות קנג), ונעשה מכל חלק מחלקיו קומה שלימה, כי בכל חלק נדבק בפרצוף שלמעלה, וכן בכל חלק חמשה חלקיו". וראה מה שביאר בפרשת ויצא (ר"ה ויפגע - הראשון) כיצד ידבק האדם עצמו ברוחניות האותיות. ועוד כתב שם (כד"ה ויחלוס), כי "כשלומד לשמה ומדבק עצמו בנפשו ורוחו ונשמתו באותיות התורה", או "בוודאי ע"י עסק התורה לשמה יכול לבוא לקדושה גדולה". [ג] ראה

אמתים וחצי הן עשר אותיות^ט, היינו שעסק הלימוד תהיה לייחד השם הוי"ה מתתא לעילא דרך העשר ספירות^ז; ואמה וחצי רחבו - אמה וחצי הן ששה אותיות, דהיינו שצריך לתקן על ידי עסק הלימוד הששה מדות^ח; ואמה וחצי קומתו - הן גם כן ששה אותיות; נמצא הכל יש כ"ב אותיות - רומז שצריך לייחד על ידי לימודו הכ"ב אותיות עם השם הוי"ה ברוך-הוא שיעלה למספר ר"ך כנ"ל^י. ועשית כפורת זהב וגו' אמתים וחצי ארכו - אמתים וחצי הן עשר אותיות, ואמה וחצי רחבו הן ששה אותיות, ועשית שנים פְּרָבִים - כרכי"ם גימטריא שני מאות ושבעים ושנים, ונשאר על ר"ך שהן מספר הכ"ב אתווין נשאר עוד נ"ב, ועם הששה עשר אותיות הנרמזים בהאמות של הכפורת כנ"ל יש ס"ח כמנין חיי"ם, כמספר אהי"ה הוי"ה אהי"ה^{יא} - ורומז, אם האדם לומד על דרך זה, שמייד הכ"ב אתווין עם השם הוי"ה ברוך-הוא, זוכה לחיים הנצחיים.

ועשית שנים כרובים זהב מקשה תעשה אותם משני קצות הכפורת (כה, יח). יש לפרש על פי רמז: דהנה הארון מרמז לתורה, כנ"ל (נמאמר הקודם). וזה ידוע מכל ספרי הקודש^{יב}, כשאדם רוצה ללמוד תורה לשמה, אזי צריך קודם כל לימוד לעשות תשובה קודם שמתחיל ללמוד, כי אדם אין צדיק בארץ וגו' (קהלמ ו, כ) וְלִרְשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה לְךָ לִסְפֹּר חֲקֵי (מְהִלִּים ו, טו), על כן צריך האדם קודם הלימוד לפשפש במעשיו, לעשות תשובה ולמצוא לעצמו חסרונות במעשיו^{יג} ורוצה מעתה להיות עובד ה' באמת ללמוד ולעשות; וגם אחר הלימוד, כשפוסק מלימודו אחר שלמד השיעורין דיליה, צריך לפשפש אם היה לו איזה פנייה ח"ו בלימודו או ח"ו איזה כוונה אחרת שלא לשמה, וצריך להרהר בתשובה על שלא היה לימודו כהוגן ח"ו^{יד} - נמצא כל ימיו בתשובה; וכן בכל עשיית המצוות צריך ג"כ לעשות תשובה מקודם^{יח} ואח"כ, כנ"ל.

ביאורים

לעמוד נגד היצר הרע; מובא בדברי רבינו לעיל בפרשת יתרו (ד"ה ויענו). מט) נמצא אמתים וחצי הן עשר אותיות - כי 'אמתים' היינו פעמיים 'אמה' הרומזות לשני שמות הוי"ה הכוללים יחדיו שמונה אותיות; ו'חצי', היינו חצי משם הוי"ה, הוא שתי אותיות; וביחד הם עשר אותיות. ועל דרך זה יתבאר בהמשך הדברים - 'אמה וחצי הן ששה אותיות', וכו'. ז) לייחד שם הוי"ה מתתא לעילא... - יש לומר דכוונת רבינו היא, שייחד השם הוי"ה הוא על זה הדרך: שצריך לייחד כל עשר ספירות המרומזות בשם הוי"ה (עיין לעיל באות מה) ממטה למעלה, דהיינו: מתחילה להעלות ה' אחרונה [תתאה, שהיא בחינת מלכות] ולייחדה עם ג' האותיות י'הי', אחר כך להעלות את הו' [שהיא בחינת זעיר אנופינן], ועל דרך זה גם ה' ראשונה [שהיא בחינת בינה] וכן י' [שהיא בחינת חכמה וכתר], וזהו מה שכתב "דרך העשר ספירות", היינו על סדר עשר הספירות (עיין בשער הכוונות ענין כוונת העמידה דרוש ב דף לג טור ג). נא) הששה מדות - חג"ת נה"י. נב) שיעלה למספר

הערות והשוואות

כביאור הזה גם בזרע-קודש בפרשתנו (ד"ה ועשו). [נא] פרי עץ חיים שער התפילין פרק א (דף יח טור א) ושער ראש השנה (פרק ו דף קלו טור ג) ושער הלולב (פרק ג דף קמח טור א). ועיין עוד בזה בדברי רבינו לקמן ברמזי שבועות (כדיבור הראשון) ובדבריו שם (בהערה נה). [נב] בכמה מקומות הביא זאת רבינו בשם רבו הרבי מלובלין זי"ע (עיין במצויין לעיל בהערה יח). וראה עוד לעיל בפרשת משפטים (הערה יב) מה שהארכנו להביא בזה מדברי הספרים הקדושים ומדברי רבינו. וראה גם בדברי התניא המובאים בסמוך (בהערה נה). [נג] וז"ל רבינו לקמן בפרשת האזינו (כדיבור האחרון): "מהצורך לשוב אל ה' קודם הלימוד ובעת הלימוד ואחר הלימוד ולהסיר מעצמו עוונותיו שהמה מסך המכבילים בעד האור העליון". ובהפטרות שבת שובה (ד"ה או יאמר - הראשון) הוסיף, כי גם "בעת התפילה והלימוד יפשפש אחר כל תיבה שהוציאה מפיו, האם נאמרה מעומק הלב ושלא בהתפארות". ועיי"ש עוד. [נה] וראה עוד מה שכתב התניא (כפרק יז) אודות הצורך שיש לרשעים לעשות תשובה בטרם יתחילו לעבוד את ה', וז"ל: "באמת אי אפשר לרשעים

ואיתא...
 יב ועשו,
 זכו כולם
 בגימטריא
 זשטן מה)
 ע בראתי
 גודל יקר
 - אמר
 הוא שם
 נת, נמצא
 (ה) ובשם
 קוצו של
 הא הששה
 יקוני זוהר
 י"ה שהוא
 - יתכן
 י"ה, ועוד
 א"ת ב"ש
 ט זה בזה,
 כביאורים
 בת ששה
 יקוני זוהר
 זרות כנ"ל
 (מח) עצי
 ין כסמוך
 ין [עצות]
 ...וכאשר
 ט זצלה"
 וכן כתב
 ה ותפילה
 לשמה..."
 הישראלי
 לקי נפשו
 פנימיות
 לקיו קומה
 ה ויפגע -
 יבק עצמו
 [ג] ראה

תרגום יונתן

תרגום יונתן

משלי יז

קע

ימצא טוב ונהפך בלשונו יפול ברעה:
 כא ילד כסיל לתונה לו ולא ישמח אבי
 נבל: כנלב שמח ייטב גהה ורוח נבאה
 תיבש גרם: כג שחד מחק רשע יקח
 להטות ארחות משפט: כד את פני מבין

כא דמוליד סכלא חמוצא
 דיליה ולא חדי אביו
 דמפשא: כבלבא חדיא
 משפיר גופא ורוחא
 רכיכתא מיפשא גרמא:
 כג שוחדא מן עובא יסב
 רשיעא למצלי ארחא
 דדינא: כדאפוי

רש"י

צמח, צינו לניס: להטות ארחות משפט.
 להפוך דינו מרעה לטובה: (כד) את פני מבין
 חבמה. הסכמה לפני מנין הוא:

(כז) לב שמח ייטיב גהה. כשהלד שמח נחלקן
 פניו מאירין: (כג) שוחד מחק רשע יקח. הקצ"ה
 מקנל דנרי הכנעה ופיוס ממיק הרשעים, כלומר

מצודת דוד

מצודת ציון
 (כא) לתוגה. מלשון יגון: (כב) גהה. כמו כגהה והחסר כ"ף
 השמוש ועינו רפואה. כמו ולא יגהה מכס מזור (הושע ה
 יג): נבאה. שבורה. כמו ונבאה לבב (מהלל קט טו): גרם.
 עצם. כמו תשבר גרם (לקמן כה טו):

ונהפך בלשונו. המהפך עצמו בלשונו לדבר תמימות
 ובקרבו ישים ארכו, הוא עצמו יפול בהרעה אשר
 חשב לזולת: (כא) לתוגה לו. ילד דבר להיות לו
 לתוגה: (כב) ייטיב גהה. השמחה תיטיב לגוף כדבר

רפואה, ושברון רוח תיבש מוח העצמות: (כג) שוחד וגו'.
 הרשע יקח שוחד מחיק הנותן בסתר רב, למען הטות
 ארחות משפט לזכותו בדין: (כד) את פני. החכמה מצויה לפני המבין כי ילמד מכל אדם, אבל הכסיל ישוטטו

מפניו מאירין: (כג) שוחד מחק רשע יקח. הקצ"ה
 מקנל דנרי הכנעה ופיוס ממיק הרשעים, כלומר

אבן עזרא

(הושע ה יג), אבל רוח נבאה וכועסת על הבלי
 העולם, תיבש עצם שהוא עיקר הגוף, ולא תועיל
 בו גהה: (כג) מחיק. נסתר שהם ישירות יקח השוחד:
 (כד"כה) את, כעס. שנים דבקים: את פני. החכמה

פ"ך (מיכה ז ה): (כ) יפול ברעה. שחשב לעשות:
 (כא) נבל. מדבר נבלות: (כב) לב, גהה. חסר כ"ף
 מרפא, כלומר הלב שהוא שמח בחלקו ייטיב לגוף
 כגהה, בעבור שתולדתו לשמחה, כמו לא יגהה מכס

רבנו יונה

לא ינחנו אלא לבן בזוי ופחות, וישלטו בכל עמלו:
 כב לב שמח ייטיב גהה. שמחת הלב סבת רפואת
 האדם מחליו. גהה רפואה, מלשון ולא יגהה מכס
 מזור (הושע ה יג), והמקרא הזה נסמך לענין אבי הנבל
 והכסיל, להודיע כי טובה הרבה נעדרת מאבי הנבל,
 שהשמחה אשר היא ראש לרפואת האיברים נעדרת
 ממנו, כאשר אמר ולא ישמח אבי נבל. וגדול הרע
 אשר ימצא את אבי הכסיל, כי התוגה שולטת בו,
 והיא תיבש גרם. ולמד דעת מזה להזהיר את האב
 על תוכחת הבן, שלא תשיגהו התוגה כמעשיו: ורוח
 נבאה תיבש גרם. לא משמן בשרו בלבד ירזה אך
 גם עצמותיו תיבש, אף על פי שהוא בריא, וכל שכן
 שנמנע גהה מן החולה: כג שחד מחיק רשע יקח.
 התורה הזהירה על השופט שלא יקח שחד. ועתה בא
 להודיע כי נותן השוחד גם הוא רשע, כי הוא יודע
 כי השחד סבה לעוות הדין ולהטות ארחות משפט.
 גם יש לומר כי החייב והטוען שקר דרכו לתת שחד
 להטות ארחות משפט. על כן אמר כי השחד מחק
 החייב לוקח אותו השופט: כד את פני מבין חכמה.

טוב. עקש לב הוא האיש אשר דעתו משוכשת ולא
 יכיר האמת, על כן אמר לא ימצא טוב, כי מן הדעת
 ימצא אדם טוב, כאשר כתיב משכיל על דבר ימצא
 טוב (לעיל טו ט): ונהפך בלשונו וגו'. מי שהוא מכיר
 האמת בשפחיו, ויטעון השקר ויצדיק רשע באשר
 יאבהו וירשיע צדיק באשר ישנאהו, יפול ברעה. והוא
 רע מעקש הלב, כי הוא עוזר אחרי השקר במזיד,
 על כן אמר כזה לא ימצא טוב ובוזה שהוא רע ממנו
 יפול ברעה: כא ילד כסיל לתוגה לו ולא ישמח וגו'.
 הכסיל והוא בעל המדות הרעות, וגורם תוגה לאביו:
 ולא ישמח וגו'. הנבל והוא הנבזה והפחות שלא
 קנה חכמה ומעלות שכליות. והוא מלשון ואחריתו יהיה
 נבל (ירמיה יז יא) לשון ירידה ובזיון, ואם נבלת
 בהחנשא (לקמן ל לב), ונתתי עליך שקוצים ונבלתיך
 (נחום ג ו), ולא יקרא עוד לנבל נדיב (ישעיה לב ה).
 והכסיל רע מן הנבל, כי הכסיל הולך בדרכי האולת
 והוציא מדוחיו הרעות לפועל. על כן נתן התוגה
 לאבי הכסיל, ועל אבי נבל אמר ולא ישמח. כי לא
 ימצא נחת רוח בעשרו, ולא ישמח בקניינו מדעתו כי

דמוכלתנא
 פתחמחא ועינו דסכני
 בעוקמא דארעא: כהפן
 סכלא מכפיד או
 וממרמיר לאמיה: בוי

ועינו כסיל בקצה א
 מנויה לפני כי רחוקה היו
 סדר נזיקין שהוא שלושי
 שלושים פרקים, מסכת
 פרקים. חלל למכס הוא ו

מצודת
 (כה) וממר. מ

בן כסיל הוא מכעיס לאביו

שהוא ילמדה מכל אדם: ב
 לבקש חכמה, כי יחשוב או

כבר בארנו ענין מבין כי
 חכמה ויש לו לב להבינם
 מאלה לא יקרא מבין, וע
 חכמה כי אם אין במקום
 ידרוש מאת כל איש מה
 אדם, וגרם לו זה אהבתו ל
 מכל אדם כקטון כגדול וי
 והשנית, כי הוא בוחן ו
 ישמע. ואם כנים ונכוחים ו
 יגיע אחר כך למקום אנ
 לקח, ונמצא נפשו נעזרת ב
 תבואות החכמה, כאשר אמ
 כלי מלא מחזיק ריקן אינו
 יחב חכמתא לחכימין וגו':
 לא ילמוד מאנשי מקומו
 אבל יאמר מי יתן ואלך
 אנשים חכמים וידועים ותור

(כה) כעס לאביו בן כסיל
 חנינא בן תרדיון שיצא ל
 והרגוהו. נמצא תפוח לאחו
 והניחיהו על גבי המטה ו
 מקלסין לפניו בכבודו של אב
 הפסוק: ונחמת באחריתך, ככ
 שנאתי מוסר וגו'. גמר וחזר
 עליו הפסוק הזה: כעס לאב

תרגום יונתן

משלי יז

קעא

הַסּוֹבֵלְתָנָא חֲדָן בְּחַכְמָתָא וְעֵינֵי דְסַכְלָא
בְּעוֹמְקָא דְאַרְעָא: כַּהֲפָרָא
לְאָבִיו בֶּן כָּסִיל וּמֹמֵר לְיֹלְדָתּוֹ: כּוֹגֵם עֲנוּשׁ

וּמֹמֵר מִיר לְאִמּוֹהּ: כּוֹלְמֵתֵךְ לְצַדִּיקָא לֹא שְׁפִיר אִף לֹא לְמִמְחֵי צַדִּיקָא דְאַמְרִין תְּרִיצוּתָא:

רש"י

וְעֵינֵי כָסִיל בְּקִצֵּה אֲרֶץ. לומר אין החכמה
מְנַיִה לפני כי רחוקה היא ממני, איך אוכל לשנות
סדר מִיָּקִין שהוא שלושים פרקים, מסכת כלים
שלושים פרקים, מסכת שבת עשרים וארבעה
פרקים. אבל לחסס הוא דבר קל, היום שונה שני

מצודת ציון

(כה) ומר. מלשון מרירות:

מצודת דוד

עיניו בקצה הארץ, כי יחשוב אין מי במקומו ללמוד
ממנו כי אם מהחכמים היושבים ממרחק: (כה) כעס.
בן כסיל הוא מכעיס לאמו ומרר אשר ילדתו: (כו) גם ענוש וגו'. רוצה לומר מי שהוא לא טוב ימאס

אבן עזרא

שהוא ילמדה מכל אדם: בקצה ארץ. המה משוטטות
לבקש חכמה, כי יחשוב אנשי מקומו כסילים כמוהו,

רבנו יונה

כבר בארנו ענין מבין כי הוא אוהב להבין דברי
חכמה ויש לו לב להבין. ואם נעדרה ממנו אחת
מאלה לא יקרא מבין, ועל כן אמר את פני מבין
חכמה כי אם אין במקומו אנשים גדולים בחכמה
ידרוש מאת כל איש מה שהוא יודע וילמוד מכל
אדם, וגרם לו זה אהבתו לחכמה, על כן יכנע ללמוד
מכל אדם כקטן כגדול ויקבל האמת ממי שיאמרהו.
והשנית, כי הוא בוחן ומכיר ערך הדברים אשר
ישמע, ואם כנים ונוכחים הם יקבלם מכל אדם. ואם
יגיע אחר כך למקום אנשים חכמים ישמע ויוסיף
לקח, ונמצא נפשו נעזרת במה שלמד כבר להוסיף לו
תבואות החכמה, כאשר אמרו ז"ל (סוכה מו.) בענין הזה
כלי מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק, שנאמר (ויאל ב כא)
יהב חכמתא לחכימין וגו'. ועיני כסיל בקצה ארץ.
לא ילמוד מאנשי מקומו הנמצא בידם מן החכמה,
אבל יאמר מי יתן ואלך למקום פלוני שיש בו
אנשים חכמים וידועים ותורה אבקש מפיהם, ואולי לא

מדרשי חז"ל

(כה) כעס לאביו בן כסיל וגו'. מעשה בבנו של רבי
הניגא בן תרדיון שיצא לתרבות רעה ותפסוהו ליסטיין
והרגוהו. נמצא תפוח לאחר ג' ימים, נתנהו בכבודו
והניחיהו על גבי המטה והכניסיהו לתוך העיר, והיו
מקלסין לפניו בכבודו של אביו ושל אמו. אביו קרא עליו
הפסוק: ונחמת באחריתך, בכלות בשרך ושארך, ואמרת איך
שנאתי מוסר וגו'. גמר וחזר לראש המקרא. ואמו קוראת
עליו הפסוק הזה: כעס לאביב בן כסיל וממר ליולדתו,

לא המוציא
חדי אביו
לפני חדי
א ורחק
שא גרמא
עובא יספ
לי ארמא
כד אפוי

זה ותחסר כ"ף
מזור (כאשע ה
קט טו): גרם.

למען הטות
סיל ישוטטו

על הבל
ולא תועיל
קח השוחד:
ני. החכמה

ככל עמלו:
בת רפואת
יגהה מכס
אבי הנבל
נאבי הנבל,
רים נעדרת
וגדול הרע
שולטת בו,
את האב
שיו: ורוח
ה ירוה אך
וכל שכן
רשע יקח.
ועתה בא
הוא יודע
ית משפט.
לתת שחר
שחרו מחק
זין חכמה.

כא כסיל וּמְמַר לְיוֹלְדָתוֹ: גַּם עֲנוּשׁ
כב עַל־יִשָּׁר: חוֹשֵׁךְ אֲמַרְיוֹ יוֹדֵעַ דָּי

כא טוֹב וְנִהפֵךְ בְּלִשְׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה: יֶלֶד כְּסִיל לְתוֹגָה לֹא וְלֹא־
כב יִשְׁמַח אָבִי נָבֵל: לֵב שִׂמְחַ יִיטִיב גַּהֵה וְרוּחַ נִכְאָה תִיבְשָׁגֶרֶם:
כג שְׁחָד מַחֵק רִשְׁעִי יִקַּח לְהַטּוֹת אֲרָחוֹת מִשִּׁפְטִי:
כד אֶת־פְּנֵי מַבִּין חֲכָמָה וְעֵינָי כְּסִיל בְּקִצָּה־אֲרִיץ: כַּעַם לֹא־בִין

לקפוץ, אלא מבין מה שלפניו, אבל הכ
ללמוד עיניו ייחלו לסיים הש"ס או ה
דברים: טוב, ערב ומועיל. 'ערב' הוא
'וטוב' ו'מועיל' הם שניהם כאחד טוב
יועילו, ועתה, בעת שאוכל זה, אינו טו
שיקחנה ואחר כך תועיל לו. 'וטוב' ה
וכן בעניני עולם הבא: 'ערב' הוא ו
'מועיל' הוא העוסק בתורה כדי לידע כ
בשעת עסקו, אלא אחר כך כשידע הדין
יתברך, טוב לו גם כן בעת שלומד, ו
שלומד. וזה שנאמר ⁴⁰: 'אין טוב לא
'שיאכל וישתה', שיעסוק בתורה ובמג
שהוא מראה לנפשו שיהיה טוב לו ו
לקיים מצות ה' יתברך ואז טוב לו אף
מבין חכמה" שהמבין רואה את החכמה
לקיים מצות בוראו, אבל, "עיני כסיל"
קצוי ארץ, הוא אינו נהנה עד שילמד ו

כ) עקש לב. מי שיש לו לב עקש וסר מדרך טוב, והוא עשיית המצות
עשה, לא ימצא בו טוב. כמו שנאמר ⁴⁰: וחטאותיכם מנעו הטוב מכם. חטא
הוא שאינו עושה מצות והוא מלשון חסרון, כמו שפרשנו למעלה ⁴¹, ולכן
נחסר ממנו הטוב, אבל גם רע אין בו. אבל ונהפך בלשונו. והוא איש
תהפוכות, שעושה רע בדיבורו הוא יפול ברעה שעושה.

כא) ילד כסיל. כי רבו שמלמדו תורה נקרא אביו בנפש כמו שנאמר ⁴²:
אבי אבי וגו' וזהו, "ילד כסיל" שמלמד תורה לכסיל הוא לתוגה לו. שאחר
כך חולק על רבו ומבזהו בדברים אשר לא כן יאות לו. ולא ישמח אבי נבל.
אביו ממש, בגוף, "לא ישמח" כשבנו נקרא, "נבל", והוא ההולך בטל ומדבר
'שפת יתר' ⁴³.

כב) לב שמח ייטיב גהה. "גהה" הוא הפנים. והענין שיש באדם ארבעה
דברים: עור, ובשר, וגידים, ועצמות. עור הוא מבחוץ וגרוע מכולם, ולפנים
ממנו בשר, ואחר כך גידים ואחר כך עצמות פנימיות מכלם. ובהם ארבע
נשמות: נפש רוח נשמה חיה. וליחידה ⁴⁴ אין זוכים אף לעתיד לבוא אלא יחידי
סגולה. וכאשר נאסף האדם לבית עולמו תחילה נשתנה העור ואחר כך
גרוב הבשר ואחר כך יתפרקו גידיו ואחר כך העצמות. ואמר שה"לב שמח
ייטיב" אפילו, "גהה" הוא הפנים והוא העור. ורוח נכאה תיבש, אפילו, גרם.
ומה שנאמר, "גרם" ולא עצם, כי עצם הוא מבחוץ, ו"גרם" הוא החלל
שבפנים העצם, ששם המוח, ואמר שאף שם, "תיבש".

כג) שחד מחק רשע יקח. מוסב אלמעלה, על ירוח נכאה ⁴⁵, שגם זאת
עושה שנוטל שוחד מרשע להטות ארחות משפט. ובאמת אף שלא להטות,
אלא להצדיק הצדיק, אין ליטול שוחד כמו שנאמר ⁴⁶: ושוחד על נקי לא
לקח.

כד) את פני מבין חכמה ועיני כסיל בקצה ארץ. כלומר המבין אינו רואה

כה) כעס לאביו בן כסיל. במה ש, בן
כי טורר הוא ממצות עשה. וממר ליוולד
תעשה כמו שפרשתי למעלה ⁵².

כו) גם ענוש לצדיק לא טוב להכות
הבן מתגדל ומשתרר על העולם אז מע
טוב". וזהו, "ענוש", כי אינו יכול בפ
טוב אך מענישו בצנעה, אך את ה, נדיב
הוא מכה בפרהסיא על שעשו, "יושר",

כז) חושך אמריו. מי שמונע אפילו דג
רוח. כלומר, מי שאצלו יקרה אף המח
תבונה.

40. ירמיה ה, כה. 41. א, י. (יב) ועיין בספר השורשים לרד"ק שורש
42. מלכים ב, ב, יב. 43. פסוק ז. יח.
44. נשמה נקראת יחידה הקומת תקו"ז. 45. פסוק כב. 46. תהלים טו, ה.

47. ע"פ קהלת יא, ו.
48. ע"פ גדרים סב.
49. קהלת ה, טו וקה"ר שם.

ספר משלי
עמ' ק"א (כ"א)

כז כסיל וממד ליולדתו: גם ענוש לצדיק לא טוב להקות נדיבים
 כח עלי ישר: חושך אמריו יודע דעת וקר רוח איש תבונה: גם יקר

לקפוץ, אלא מבין מה שלפניו, אבל הכסיל עיניו לקצוי ארץ ובעת שיתחיל ללמוד עיניו ייחלו לסיים הש"ס או המסכת. והענין: שבעולם יש שלשה דברים: טוב, ערב ומועיל. 'ערב' הוא בתענוגי עולם הזה הערבים לגוף. ו'טוב' ו'מועיל' הם שניהם כאחד טובים⁴⁷, אך 'מועיל' הוא שאחר זמן יועיל, ועתה, בעת שאוכל זה, אינו טוב לו, כמו רפואה שהיא מרה לו בעת שיקחנה ואחר כך תועיל לו. ו'טוב' הוא שבשעת מעשה הוא טוב גם כן. וכן בעניני עולם הבא: 'ערב' הוא הלומד כדי שיקראוהו רב⁴⁸. 'טוב' ו'מועיל' הוא העוסק בתורה כדי לידע כל דין לאמיתו. וזה הלומד אין טוב לו בשעת עסקו, אלא אחר כך כשידע הדיו, אבל הלומד כדי לקיים מצות בוראו יתברך, טוב לו גם כן בעת שלומד, כי עושה מצות הבורא יתברך במה שלומד. וזה שנאמר⁴⁹: 'אין טוב לאדם, פירוש הטוב אינו אלא באדם' שיאכל וישתה, שיעסוק בתורה ובמצות, ויהראה את נפשו טוב בעמלו, שהוא מראה לנפשו שיהיה טוב לו בעמל עצמו, דהיינו שתהיה כוונתו לקיים מצות ה' יתברך ואז טוב לו אף בעת עמלו. וזה שנאמר: ,את פני מבין חכמה" שהמבין רואה את החכמה שלפניו ונהנה ממנה מפני שכוונתו לקיים מצות בוראו, אבל ,עיני כסיל", שלומד כדי לידע דינים ועיניו על קצוי ארץ, הוא אינו נהנה עד שילמד ויגמור מה שלבו חפץ⁵⁰.

(כה) בעם לאביו בן כסיל. במה ש,בן כסיל" סורר נגד אביו, הוא מכעיסו, כי סורר הוא ממצות עשה. וממר ליולדתו. ומורד נגד אמו⁵¹. והוא נגד לא תעשה כמו שפרשתי למעלה⁵².

(כו) גם ענוש לצדיק לא טוב להקות נדיבים עלי ישר. אחר כך כשאותו הבן מתגדל ומשתרר על העולם אז מעניש גם לצדיק כדי שילך בדרך, לא טוב. וזהו ,ענוש", כי אינו יכול בפרהסיא לומר שילך בדרך אשר לא טוב אך מענישו בצנעה, אך את ה,נדיבים", הם השרים השופטים את הארץ, הוא מכה בפרהסיא על שעשו ,יושר", באמור להם שזו היא עולה.

(כז) חושך אמריו. מי שמונע אפילו דבריו הנצרכים לו הוא יודע דעת. יקר רוח. כלומר, מי שאצלו יקרה אף המחשבה, שאינו רוצה לבטלה, הוא איש תבונה.

47. ע"פ קהלת יא. ו.
 48. ע"פ נזרים סב.
 49. קהלת ה, טו וקה"ר שם.
 50. עיין שנות אליהו ברכות ט, ה.
 51. ובכת"י: "נגד רבו".
 52. א, ה.

כ-כד
 לא-
 גרם:
 יו פן
 המצות
 חטא
 ולכן
 איש
 מר 42:
 שאחר
 נבל.
 מדבר
 הרבעה
 לפנים
 ארבע
 יחיד
 ר כך
 שמח
 גרם.
 החלל
 זאת
 הטות,
 קי לא
 רואה
 שורש
 ה ה

ה במדבר א במדבר

אונקלוס

הַעֲדָה הַקְהִילוּ בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנַי וַיִּתְּלְדוּ עַל־מִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שָׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה לְגַלְגַּלְתָּם: אִישׁ כַּאֲשֶׁר צִוְּתָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי: שְׁנֵי

בְּנֵי שָׁנָה אֶבְנָשׁוּ בְּחַד לְיָרְחָא תִּנְיָא וְאַתְּחַסּוּ עַל זְרַעֲתָהוֹן לְבֵית אֶבְתָּהוֹן בְּמִנּוּן שְׁמֵהוֹן מִבְּנֵי עֶשְׂרִין שְׁנִין וְלַעֲלָא לְגַלְגַּלְתָּהוֹן: יֵשׁ בְּמָא דִּי פִקֵּד יֵי יְת מֹשֶׁה וּמִנְנֵן בְּמִדְבַּרָא דְסִינַי:

רש"י

לקט בהיר

אשר נקבו בשמות ללא זכרון (שהרי חיצת "האלה" מורה על מה שלמעלה אשר נקבו), גם אמר הכתוב ואמכס וגו' ראש לבית אבותיו, ואח"כ אמר עוד הפעם אלה קרואי וגו', זה יכריחך לומר שפי' את האנשים עם האנשים, כלומר משה ואהרן לקחו עם הנשיאים הללו עוד אחרים אשר נקבו בשמות במקום אחר, וזה לא יתכן, שהרי לא נקבו בשום מקום אחר שום שמות, לזה אמר שלקחו את הי"ב נשיאים אשר נקב ופירש לו (למשה) הקב"ה צפירוש "כאן" לא במקום אחר, ויש נוסף שחסר חיצת "לו", ואז פירושו שנקבו ונתפרשו בפסוק כאן, והיינו הן (דע"י), ומה שלריך הכתוב להוסיף ולומר אשר נקבו בשמות, לומר שחשובים הם מאחר שנתפרשו שמותם צפירוש, כענין שנאמר (שמות ל"א ב') ראה קראתי בשם כללאל וגו' (בד"א): יג) כמו שיש לכל משפחה מיוחדת כתב ואגרת המעיד על יחוסם דור דור מראש המשפחה, או שום עדות אחרת המעיד על חזקת לידתו שהיתה מאביו - והרמזין ז"ל הבין (וכן שאר מפרשים) כוונת רבינו שזריך העדות היה להעיד על שבטו, ולזה טען ואמר מה נפ"מ בין שבט ראובן או שמעון, ולמה לו לשקר, ולמה לא האמינו לו בעל פה, אבל נראה הכוונה שצריכים היו להעיד שיש לו אב ידוע וכשר ממשפחה פלוני, ואינו ממזר או מערב רב, ועל זה ודאי שנחשדו הממזרים ובני ערב רב לשקר (אדה"ח), ופי' חיצת ויתלדו מייחסו נתפעלו (וכן פירשו אונק' ז"ל ואחיסון), כלומר הראו וגילו ופירסמו לידתם שהיתה בקדושה ובכשרות:

אור החיים

מה שאין כן צאו"כ, ואחר כך ביאר מה היא המעלה מבין עשרים שנה וגו' חפקדו אותם, ומעשה צריכה לגופה: יח. זאת כל העדה וגו' צאחד לחודש"י. יודיע הכתוב כי ציוס עלמנו נקבלו היהודים על הדבר, והדבר יגיד שכל אחד היה לו יחוסו אללו בלא עורר הראיח והעדיות, גם שבו ציוס הוכרו היחוסין של כולן"י, והוא אומרו ויתלדו סמוך

אור בהיר

לפי דרכנו כל זכרון המספר היה כדי להראות דבר זה הנ"ל, אבל גם לדברי המדרש שפיקר המספר היה כשצא להשרות שכינתו וכו' מה שאחר חמש ימים זה מטעם הנזכר. יב) כאן מיותר הזמן שפיעטא שלא נמרשלו משה ואהרן. יג) פי' נחברר בו ציוס ולא היו גם שאלות וגמגומים שיוצרך לחקירה ודרישה. יד) ונקשר בא' לחדש למטה על ויתלדו וגם למעלה על חיצת הקהילו. טו) פי' לא היו צריכים להביא ראיה שאני משבט פלוני כי למה יהיו נחשדים לומר שקר, והערב רב ממילא לא נפקדו. טז) וא"כ נכון מה שאמר רש"י ז"ל עדי חזקת וכו' שבדלתי יש לחשוד בממזר שיאמר שקר. יז) פי' וא"כ לפי"ז היל"ל חזקת כשרותם ומה זה חזקת לידתם ע"ז חירך שהלידה מעיד על חזקת הכשרות.

והיו בני ראובן תולדתהון ק"ו אביתהון קלגלגלתהון כג עשרין שנין חילא: כא מ דראובן ארבע וחמש מאה: תולדתהון ק"ו אביתהון מנינו קלגלגלתהון כג עשרין שנין חילא: כג מ דשמעון חמשי ותלת מאה: תולדתהון ק"ו אביתהון במני עשרין שנין חילא: כה מנינו ארבעין וחמש מאה וחמשיין: תולדתהון ק"ו אביתהון במני עשרין שנין חילא: כו מ היהודה שבנין

יחסין עד כ. כל יולא ל המספ לכלל המספר ש יח) לכן לא די באמי

אונקלוס

במדבר א במדבר

ח

שָׁנִים וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְשֶׁבַע מֵאוֹת: פ
 לְבָנֵי אִשָּׁר תּוֹלְדֹתֵם לְמִשְׁפַּחְתֵּם
 לְבַיִת אֲבֹתֵם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִן
 עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא:
 פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֲשֶׁר אֶחָד
 וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ
 נִפְתְּלֵי תּוֹלְדֹתֵם לְמִשְׁפַּחְתֵּם לְבַיִת
 אֲבֹתֵם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִן עֲשָׂרִים
 שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא: מ
 לְמִטָּה נִפְתְּלֵי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
 וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ
 אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשֵׂי־אִי
 יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עֶשֶׂר אִישׁ אִישׁ־אֶחָד
 לְבַיִת־אֲבֹתָיו הָיוּ: מ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבַיִת אֲבֹתֵם מִן עֲשָׂרִים
 שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל:
 וַיְהִיו כָּל־הַפְּקֻדִים שְׁשִׁי־מֵאוֹת אֶלֶף
 וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: מ
 וְהַלְוִיִּם לְמִטָּה אֲבֹתֵם לֹא
 הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם: פ
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: מ
 וַיְדַבֵּר יְהוָה →

שתיים ותריין אלפין ושבע מאה:
 מ לבני אשר תולדתהון
 דורעתהון לבית אבהתהון
 במנין שמקון מבר עשרין שנין
 ולעלא כל נפק חילא: מא מניניהון
 לשבטא דאשר ארבעין וחד
 אלפין וחמש מאה: מב בני
 נפתלי תולדתהון דורעתהון
 לבית אבהתהון במנין שמקון
 מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק
 חילא: מג מניניהון לשבטא
 דנפתלי חמשין ותלתא אלפין
 וארבע מאה: מד ארין מנינא די
 מנא משה ואהרן ורכבי ישראל
 תרין עשר גברין גברא חד לבית
 אבהתהו הווי: מה וחו כל מניני
 בני ישראל לבית אבהתהון מבר
 עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא
 בישראל: מו וחו כל מנינא שית
 מאה ותלתא אלפין וחמש מאה
 וחמשין: מז ולוא לשבטא
 דאבהתהון לא אתמניאו
 בנייהון: מח ומליל י עם משה
 למימר: מט ברם ית שבטא דלוי
 לא תמני וית השבנהון לא תקבל

ושכר
 לבית
 מבר
 נפק
 שבטא
 אלפין
 וכולן
 לבית
 מבר
 נפק
 שבטא
 אלפין
 לבני
 עתהון
 שמקון
 כל נפק
 שבטא
 וחמש
 דתהון
 ונתהון
 שנין
 בנייהון
 ותרין
 בנימן
 לבית
 מבר
 נפק
 שבטא
 אלפין
 דו
 לבית
 מבר
 נפק
 א דדו

לבני
 מן
 דו

לקט בהיר

רש"י

(מט) אך את מטה לוי לא תפקד. כדלוי הוא (יד) ממנה של חיל (הערוך) של מלך, השומרים ומשמין לגיוניי של מלך להיות נמנה לדוסי (מחמ - במד"ר), אומו בימוד: טו) הקסה הרא"ס ז"ל, איך יסלק אדעמין

אור החיים

פסוק ב' כוונתו במאמר זה:

מז. ודלוים לא הספקדו וגו'. פירשתי למעלה

לא תפקד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל: ואתה הפקד את הלויים על משכן העדת ועל כל-כליו ועל כל-אשר-לו המה ישאו את המשכן ואת כל-כליו והם ישרתו וסביב למשכן יחנו: ^א ובנסע המשכן יורידו אתו

בגו בני ישראל: ואת בני ישראל לא תפקד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל: ואתה הפקד את הלויים על משכן העדת ועל כל-כליו ועל כל-אשר-לו המה ישאו את המשכן ואת כל-כליו והם ישרתו וסביב למשכן יחנו: ^א ובנסע המשכן יורידו אתו

ובמשרי משכן: והלויים יקרב בני ישראל: ויגבר על מקסה ישרון סחור דסהדותא וקא בנשפתא דבני ית מטרת מן נה ועברו בני פקיד ית א ומליר י עם קמיקר: ב גבר

לקט בהיר

רשי

דבר אחר לפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מן כ' שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר, אל יהיו חלו בכלל, לפי שהם שלי, שלא עשוים (תנח" - ב"ב ק"א): (ג) ואתה הפקד את הלויים. כתרומתו מני, לשון מנוי שררה על דבר שהוא ממונה עליו, כמו (אסתר ב' ג') ויפקד המלך * פקידים: (נא) יורידו אתו. כתרומתו יפקדון, כשצריך ליסע במדבר שנינו נוסחאות * ופקד פקידים (ברא מ"א ל"ח).

לערכם במספר ישראל שהיה מנן כ' שנה והלויים מנן חדש (או מנן שלשים), עוד הקשה מה יועיל רבינו במירונו הב' כדי שלא ימותו בעון המרגלים, הלא גם אם יהיו נמנים ביחד לא ימותו, שמספרם אינו מנן כ' ע"כ, והנראה לומר שלא היה סליק אדעתין שימנו יחד אלו מנן כ' ואלו מנן חדש (או שלשים), אלא יהיו נמנים הלויים ג' פעמים, (א מנן חדש, ב מל' שנה, ג) מכ' שנה בכלל כל ישראל, ולזה נכון הב' תירוטים, אבל עכ"ו דרך הא' קלוש ודחוק, שהלא גם אם ימנו בכלל ישראל יוכר השיבותם שימנו ב' פעמים לבדם (ג"א), ועוד לפי דרך הא' היה די למנותם לבדם מנן כ' ולא לשנות מכלל ישראל, ודרך הב' לבדו לא די דאי משום הא' אדרבה יותר ניכר המעלה וההשיבות אם ימנו ביחד ואעפ"כ לא ימותו, לזה הביא שניהם (מ"ל), וב' הדרכים מדוייקים שפיר בכתוב, לדרך הא' נכון הסמיכות, והכי פירושא, את מטת לוי לא תפקוד בתוך בני, ולמה, משום ואתה הפקד את הלויים וגו', ולדרך הב' יהיה פי' "תשא" כמו ישא פרעה את ראשך מעליך (נרא' מ' י"ט) שפירושו הריגה וכמו שהביא הרמב"ן ו"ל גירסא כוז גריס הפרשה, וזה שאמר הכתוב לא תפקוד אותם בתוך בני, ולמה, בשביל שראשם לא תשא, כדי שלא ימותו בתוך מתי מדבר (ב"ב: טז) קשה מה ענינו של עגל כאן, היל"ל שלא חטאו בעצת מרגלים, ואפשר שיה"ל שחטאו במרגלים (רא"ם), אך קשה הלא דברי רש"י ברור מללו צפי' דברים א' כ"ג שנים עשר אנשים מגיד שלא היה שצט לוי עמהם עכ"ל, והש"ח רצה להמתיק שבתחלה לא השתתפו בשליחות המרגלים אך אח"כ וחשא וגו' כל העדה וגו' ויבכו, ובצדקה זו היה שצט לוי עמהם ע"כ, אבל לא נרפא הכאב בזה, כי מי הכרתו לומר כן על הלויים אם המכתוב מוכח אדרבה להפך שלא טעו כלל (ח"ת ממדן דצ"ל), ועוד אם האמת שטעו למה לא ממו גם הם, וכי משא פנים יש בדבר חו"ש, אבל האמת הוא שלא טעו כלל, אבל לא היה זאת כדאי להנצל אם היו נכללים בתוך העדה, כי נגזרה גזירה באין מצחין, ע"כ חשב המקום צ"ה כניכול ענה להצילם ולא כללם בתוך העדה, ולמה חשב ענה זאת, לפי שלא חטאו בעגל (ד"ד) ודפח"ת: (יז) פי' מכאן ולהבא יהיה ממונה עליו בחמידות, ואינו מלשון מנין כמו שאר פקד שפרשה, שאז היה התרגום שלו מני לשון קל, לא מני לשון כבד, והענין מוכיח כן שאמר על משכן העדות (ג"א): (יח) ואינו ירידה ממעלה למטה, גם משלים רבינו וממלא החסרון אשר קיאר הכתוב, (א) לא דוקא בנסוע ממש אלא קודם לו כשנאים ומוכנים ליסע, (ב) לא שהמשכן נוסע מעצמו אלא כשהן נוסעים

אור החיים

מ"ב. לא תפקוד וגו' לא תשא. פירוש צין על נפש. ועיין מה שפירשתי בפרשה כי תשא. עוד ידי כופר נפש צין שלא על ידי כופר יכוין לומר שהגם שיצא לדרך מספר של נשיאות

אור בהיר

(ב) נא לזרז הכפל. (כא) שם אמרנו שהכופר נפש מכפר על מספר שהוא ללא זרז, וא"כ יעלה על הדעת שיכול לפקוד גם הלויים

מוסע למסע ה אותו עד מקום ומקימין אותו: ו צידי שמים (ס) שהדגלים סדורי דגל: (נג) ולא יהיה קלף, ואז (זו) יהיה קלף, שנינו נוסחאות * על משו המזכרות בסמוך שהלויים עושים ואי במקום אחר, וזר ה חייב מימה (ערכין י"א) כי יא הקלן ראשונים ואחרונים באריכות ובפרטות שרצונו לומר פסוק יחנו על מקומן: כלשון נאה ויפה, ו יהיה קלף, אלא אם יהיה קלף על "עד אמרנו כוונת רבינו ואעפ"כ לא הומתו

פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲלִי כָּל־הַעֲבֹד
 בְּאֶהֱל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
 עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ^ס שְׁנֵי לֹחַ וּפְקוּדֵי
 בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:
 לט מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה וְעַד בֶּן
 חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לְצַבָּא לְעִבְדָּהּ
 בְּאֶהֱל מוֹעֵד: ^מ וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם
 לְמִשְׁפַּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם אֲלֵפִים
 וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: ^{מא} אֵלֶּה פְּקוּדֵי
 מִשְׁפַּחַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הַעֲבֹד בְּאֶהֱל
 מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי
 יְהוָה: ^{מב} וּפְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי
 לְמִשְׁפַּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם: ^{מג} מִבֶּן
 שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים
 שָׁנָה כָּל־הַבָּא לְעִבְדָּהּ בְּאֶהֱל
 מוֹעֵד: ^{מד} וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחֹתָם
 שְׁלֹשֶׁת אֲלֵפִים וּמֵאוֹת: ^{מה} אֵלֶּה
 פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד
 מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:
 Te ^{מו} כָּל־הַפְּקוּדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
 וַנְּשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחֹתָם

אור החיים

ושלשים, וצבני מררי ומאחיס, וחמש מאות מאות משונה צהדרגה ממספר האלפים מטעם
 ושמונים, אולי רמז צחסרון ו לקרח ואתם שמתו מעשה קרת, לזה לא אמר ושצב מאות להוסיף על
 עמו שהיו מצני קבת"י, או אולי כי מספר השצב ענין ראשון להשותם יחד, והגם שלא נחפרסם

אור בהיר

יא) והוא ענין קנס שנטל מהם הוא"י, כענין עפרון החמי.

ורעית קחת כל דפלה במשכן
 זמנא די מנא משה ואהרן על
 מימרא די : בידא דמשה:
 לח ומנני בני גרשון לזרעתהון
 ולבית אבהתהון: לט מבר תלתין
 שנין ויעלא ועד בר חמשין שנין
 כל דאתי לחיא לפולחנא
 במשכן זמנא: מ והון מנניהון
 לזרעתהון לבית אבהתהון תרין
 אלפין ושית מאה ותלתין: מא אלין
 מנני זרעית בני גרשון כל דפלה
 במשכן זמנא די מנא משה
 ואהרן על מימרא ד"י: מב ומנני
 זרעית בני מררי לזרעתהון
 לבית אבהתהון: מג מבר תלתין
 שנין ויעלא ועד בר חמשין שנין
 כל דאתי לחיא לפולחנא
 במשכן זמנא: מד והון מנניהון
 לזרעתהון תלתא אלפין ומאתין:
 מה אלין מנני זרעית בני מררי די
 מנא משה ואהרן על מימרא ד"י
 בידא דמשה: מו כל מנניא די
 מנא משה ואהרן וברכי ישראל
 ית לחיא לזרעתהון ולבית

אבהתהון: מז מנ
 ויעלא ועד בר
 דאתי לחיא לפולח
 מ והון מנניהון
 ותמש מאה ותמנ
 ד"י מנא יתהון ב
 גבר על פולחנ
 ומנניה די פקי

המשכן (פ"ה): (מ)
 צמללתוס וכוונות
 (ערכין : י"ב): ו
 (מט) ופקדיו א'
 הפקודים היו צמו
 שנינו נטחאות כמעות.
 מיצת עזודם לומר ומ
 עזודת עזודה והשני
 כמשמעה, שהם ב' כל
 כמשמעו (בא"י); וע
 לשאת את המשכן כל
 שהוא דבר אמר ואין
 ופקודיו של משה היו
 לפעמים שחיסר הכתו
 למשפחותם, וכן רבים
 אמר עלה אל ה' צמו

צחורה צמעשה ה
 קרח נעו קלח אנ

מז. על פי ה
 שמינה
 וצני גרשון על דצו

כ) כל הכי מוקשה, ה
 ופקודיו אשה וגו'
 היה על פי ה'.

אָבְהֵתְהוֹן: מוּ מִבְּרֵי תְלָתִין שָׁנִין
 וְעָלָא וְעַד בְּרֵי חֲמִשִּׁין שָׁנִין כִּלְ
 רֵאֲתִי לְמַפְלַח פּוֹלְחָן פּוֹלְחָנָא
 וּפּוֹלְחָן מִטּוֹל בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא:
 מִח וְהוּוּ מְנַגְיָהוֹן תְּמַנְיָא אֲלֵפִין
 וְחֲמִשׁ מָאָה וְתַמְנָן: מַט עַל מִמְרָא
 דִּי מְנָא יְתְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה גְבַר
 גְּבַר עַל פּוֹלְחָנָהּ וְעַל מִטּוֹלָהּ
 וּמְנַגְיָהּ דִּי פְקוּדֵי יְיָ יְתֵ מֹשֶׁה:

וּלְבֵית אֲבֹתָם: מוּ מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וְעָלָה וְעַד בְּנֵי חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא
 לְעַבְדַּ עֲבֹדַת עֲבֹדָה וְעֲבֹדַת מִשְׁא
 בְּאֵהֶל מוֹעֵד: מַח וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם שְׁמֹנֶת
 אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְשְׁמֹנִים: מַט עַל־פִּי
 יְהוָה פְּקַד אֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ
 עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מִשְׁאָו וּפְקֻדֵיו אֲשֶׁר־

יָח בְּמִשְׁכַּן
 וְאֶהְרֹן עַל
 יְיָ רְמֹשֶׁה:
 לְעֹרְעֵיתְהוֹן
 מִבְּרֵי תְלָתִין
 חֲמִשִּׁין שָׁנִין
 לְפּוֹלְחָנָא
 וְהוּוּ מְנַגְיָהוֹן
 חֲתָהוֹן תְּרִין
 יְתִין: מֵא אֲלֵין
 יָן כִּלְ רְפַלַח
 מְנָא מִשְׁה
 יְיָ מִב וּמְנַגְיָ
 לְעֹרְעֵיתְהוֹן
 מִבְּרֵי תְלָתִין
 חֲמִשִּׁין שָׁנִין
 לְפּוֹלְחָנָא
 וְהוּוּ מְנַגְיָהוֹן
 יְפִין וּמֵאָתָן:
 כְּנֵי מְרָרֵי דִי
 מִמְרָא דִי
 מְנַגְיָא דִי
 רָבִי יִשְׂרָאֵל
 הוֹן וְקָבִית

רש"י

לקט בהיר

המסכן (פ"ה): (מו) עבדת עבדה. הוא השיר
 במללתיים וכנורות שהיא עבודה לעבודה אחרת^ל
 (ערכין י"ב): ועבדת משא. כמשמעו^ל:
 (מט) ופקדיו אשר צוה ה' את משה. ואותן
 הפקודים היו במלוא* (לח) מבן שלשים שנה ועד בן
 שיעני נסאות * כמזוה.

לז) פי' כשהכניס עושים העבודה בקרבנות הלויים
 משוררים א"כ השיר הוא עבודה לעבודה הכהנים, ומללתיים
 היא אחת מכלי הזמר, בני אסף במללתיים (עזרא ג'
 י: לז) ר"ל כמו שהיא רגיל בכל שאר מקומות, כי חיצת
 עבודה היא כלל ולא נודע מה זו עבודה אבל משא היא פרט,
 על משקל יפת תואר או אחות קרקע, וא"ת למה לא די בלא

חיצת עבודה לומר ומשא, אין זו קושיא, שהכתוב התחיל לומר לעבוד ופרט ב' מיני עבודות ובהכרח לומר שעבודה אחת היא
 עבודת עבודה והשני עבודת משא, וכל זה פשוט, ולא היה רצונו לר"ך לאומרה, אלא משום שעבודת עבודה אין לפרשה
 כמשמעה, שהם ב' כללים שים, ובהכרח לפרש עבודה לנורך עבודה, לזה אמר שעבודת משא אינו כן עבודה לנורך משא אלא
 כמשמעו (בא"י), ועוד יש בו כוונה שישלך לדעתך לומר שעבודת משא פירושו של עבודת עבודה, דהיינו כשנוטעים לריכים
 לשאת את המשכן כדי להקימו במקום חנייתם ולעשות עבודה, ואין כאן ב' דברים, לזה אמר שלא כן הוא, שהוא"ו אומר
 שהוא דבר אחר ואינו פירוש, וזה מה שאמר כמשמעו בוא"ו (מ"ה): (לח) כלומר פי' הכתוב הוא כאלו אמר עו"ה
 ופקודיו של משה הוא כאשר (באופן) צוה ה' אותו, שפקדם מבן ל' עד בן כ' כאשר נצטווה, ואין כל זה דבר זה, שמצינו
 לפעמים שחיסר הכתוב חיצת הוא או הם וכאשר בכת, כגון בסמוך בפסוק מ"ו כל הפקודים וגו' למשפחותם, כאלו אמר היו
 למשפחותם, וכן רבים, וכן מה שהיל"ל צוה ה' אותו ואמר צוה ה' את משה, מצינו כזה רבים, כגון (שמות כ"ד א') ואל משה
 אמר עלה אל ה' במקום לומר עלה אלי (רא"ם) ואע"ג שכבר אמר זאת בכל הפקודים, חזר וכלל לומר שלא היה שם שום

אור החיים

בחורה צמעה הכוהא אלא קרמ, אפשר שענף של
 קרמ נטו קלת אחריו, או לזד שלא מיחו בו אחיו
 וקרוביו:
מט. על פי ה' פקד וגו' (י) פירוש המינוי
 שמינה אותם (י) בני קהת על דבר זה
 ובני גרשון על דבר זה וגו' היו כל הפקודות על פי

אור בהיר

(יב) כל הכי מוקשה, הלא כבר אמר על פי ה' בכל פרט ופרט, גם מה זה ביד משה, היל"ל כאשר צוה אותו משה, גם למה חזר ואמר
 ופקודיו אשר וגו'. (יג) שמינה אהרן אותם. (יד) פי' לא שה' אמר בכלל לפקוד הלויים למסע והם מינו בפרטות, אלא כל פרט
 היה על פי ה'. (טו) פי' צוה לאהרן האין ימנהו בכל פרט, וא"כ היה על פי ה' וגם ביד משה. (טז) ולא עלת משה היה זאת

אלפים מטעם
 ית להוסוף על
 שלא נתפרסם

צוה יהוה את משה: פ שלישי ה א וידבר
 יהוה אל משה לאמר: ב צו את בני
 ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע
 וכליזב וכל טמא לנפש: ג מזכר עד

א ומליך יי עם משה למימר:
 ב פקוד ית בני ישראל וישלחו
 מן משריתא כל דסגיר וכד
 דראב וכד דמסאב למימי
 נפשא דאנשא: ג מדבר עד

לקמ בדיר

רשי

טעות, ולא היה שם אפילו זקן או נער אחד שעבודתו פסולה
 (ג"א: א) מניח מאמר חו"ל זה, כדי שלא יקשה לך וכי
 עד עתה היו טמאים באים בחוץ מחנה שכינה, ומה נשתנה
 מכאן והלאה, לזה אמר שאלה"ג אין זה מקומו של פרשה זו
 (רא"ם), ולא תחמה שלא נכתב במקומו צ"ל או שמיני,
 שהרי ח' פרשיות נאמרו בו ציוס ואין גם אחד נכתב במקומו
 (ג"א), והטעם אפשר שהכתוב מספר כסדר שהיה, ו' ימי
 המלוואים ואח"כ והיה ציוס השמיני וגו' והשראת השכינה
 ומיתת נדב ואזיהוא וכו' ולא רצה להפסיק ביניהם
 (בד"א: ב) א) פרשת אמור טומאת כהנים ובעלי
 מומין, ב) ואתה הקרב את הלויים שצ"ב בהעלותך, ג) פסח
 שני ויהי אנשים וגו', ד) פרשה זו, ה) פי' אחרי ואל יבא
 בכל עת וגו', ו) שמוי יין לכהנים שצ"ב שמיני, ז) הדלקת
 הגרות ריש בהעלותך, ח) פרה אדומה ריש פ' חקת: ג)
 רצונו לפרש מה שאמר הכתוב מן המחנה ואנחנו לא נדע
 מאיזה מחנה, והוסיף לומר בשעת חנייתן, דרך אגב להודיע

חמישים: (ב) צו את בני ישראל וגו'. פרשה זו
 נאמרה ציוס שהוקם המשכן, ושמונה פרשיות
 נאמרו בו ציוס, כדאיתא במסכת גיעין צפרק
 הניחקין (ס"ג): וישלחו מן המחנה. שלש מחנות היו
 שם (ס"ד) בשעת חנייתן (במ"ר - זכאים ק"מ), חוץ הקלעים
 היא מחנה שכינה, חניית הלויים סביב כמו שמפורש
 בפרשת צמדבר סיני (א' י) היא מחנה לוי, ומשם
 ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרמות היא
 מחנה ישראל, הנרוע נשתלח חוץ לכוון, הוא מותר
 במחנה ישראל ומשולח מן השמים, ועמא לנפש מותר
 אף בשל לוייה ואינו משולח אלא משל שכינה, וכל זה
 דרשו רבותינו מן המקראות (במסכת פסחים ס"ג).
 ספרי: טמא לנפש. דמסאב לעמי נפשא דאנשא
 (אוקי), אומר אני שהוא לשון עלמות אדם (בשון
 חרמי, והרבה יש צ"ר (ע"ה) אלדריינוס* שחיק
 שונו נוסחאות * אדרינוס - אדרינוס.

מה ששינו במס' מנחות ז"ה. הוגללו הפרוכות ציין ומורעין מותרין ליכנס שם (מ"ל): ד) וצבית עולמים כל עיר
 ירושלים עד הר הבית מחנה ישראל, הר הבית עד מחילות העזרה דהיינו עד שער הנקוד מחנה לוי, והעזרה מחנה
 שכינה: ה) והוא בקיצור עו"ה: כתיב בריש פ' בשלת ויקח משה את עלמות יוסף, עמו" פ' במחילתו, הרי שמת עלמו
 מותר במחנה לוייה וכ"ש עמא מת, וכתיב כאן ולא יטמאו את "מחניהם" ולא אמר את מחנה, א"כ הוא צ' מחנות, וזהכרת
 שהוא הזב ומן טמא לנפש, שהוא משולח מן כל הג' מחנות, א"כ בהכרח שזב הוא זה אשר ריבה הכתוב באמרו
 יותר מן הזב ומן טמא לנפש, שהוא משולח מן כל הג' מחנות, א"כ הוא משולח
 מחניהם: ו) פירוש זה מוכרח בשון אונקלוס שהוסיף על לשון הכתוב חיצת "טמי", ואין לפרש שרצונו לומר שאפילו ולד
 הטומאה נשתלח דהיינו ראובן שנגע בשמעון שנגע במת, שא"כ היל"ל דמסאב למסאב נפשא דאנשא, אך לרין ביאור
 האונקלוס ז"ל עמו, למה הוסיף חיצת זאת, הלא חיצת נפש כולל כל הטומאות, בין כל המת, בין דמו, עלמותיו, בשרו וכו'
 כל שהנפש חלוי בו, ואפשר לומר שרצונו לתקן חיצת נפש שלא אמר הכתוב עמא למת או לחלל, והגם שפירוש נפש כאן הוא
 הצריה בכללותה, וכמו (ברא' צ' ז') ויהי האדם לנפש חיה, שפירשו צריה חיה, אעפ"כ מן הסתם פירשו רוח ונשמה ואין
 הרוח מעמא אלא דוקא הגוף, לזה הוסיף עממות נפש (מ"ל), ובחר להוסיף דוקא עממות לפי שזה מפורש בפירוש בכמו, וכומו,
 דכתיב (לקמן י"ט י"ח) ועל הנוגע בעצם או בחלל וגו' (סד"ז), עוד אפשר משום שהמת בכלל נקרא ע"ש עלמותיו, וכמו

אור החיים

ה) ב. צו את בני ישראל וישלחו וגו'. עמס
 סמיכות פרשה זו לשלפניה, לצד שזוה
 ה' על הרחקת הלויים מדברים המקודשים ומיניה
 עליהם הכהנים כאמור בסמוך, העיל גם על
 ישראל הרחקת את שאינם ראויים ליכנס למחניהם
 הקדוש:

נוקבא תשק
 למשריתא תשק
 ית משריתאון ד
 בניהון: ד ועבדו
 ושלחו יתהון לך
 במא די מליך
 עבדו בני ישראל
 משה למימר:
 ישראל נבר
 יעבדון מקב
 לשקרא שקר
 אנשא יהוא:

עמיא" שחיק על
 חזר וכתב כאן פ
 האמורה בפרשת
 וכחש בעמיתו וגו
 שנתחדשו זה, ה
 שאינו חייב חומת
 שונו נוסחאות * לשקר.

ג. אשר אני
 שוכן,
 מלורעים לי
 ו. איש וגו' כ
 ולא ה
 דצריהם ז"ל (ספ
 במזמן חזרו ונש
 הדבר בפרשת וי
 שנתחדשו בו, כפי
 החטא שהוא הגו
 מעל צה"י) לישב

לפקוד הכהנים על צ
 החטא בעממו המעילה
 הוא לגבי המקום אל

פרשת במדבר

שאו את ראש בני ישראל למשפחותם לבית אבותם כו' ואת כל העדה הקהילו באחד לחודש השני ויתילדו על משפחותם לבית אבותם (א, ב-ח). ופירש רש"י ז"ל: ויתילדו, הביאו ספר יחוסיהם. ולי נראה לפרש כפשוטו ויתילדו לשון לידה, כי ידוע הוא שאומות העולם מתיחסים אחר אדם (סנהדרין נח, א; ו"ר ב, יג), ולכן נקראו לאומים^א, מה שאין כן אומה הישראלית אחר שקבלו התורה ועשו את המשכן וכליו זכו להתיחס אחר משפחות אביהם, כנודע סוד הדבר. וזהו ויתילדו, נולד להם דבר חדש. וזהו למשפחותם לבית אבותם, שיתיחסו אחר משפחות אביהם. וזהו שאו את ראש בני ישראל, שאו מלשון התנשאות והרמה, למשפחותם לבית אבותם, היינו שזכו אחר קבלת התורה ועשיות המשכן וכליו להתיחס אחר אביהם:

למימר ויפקדם במדבר סיני כאשר צוה ה' את משה. ונראה, דהנה השם יתברך נתן התורה לישראל, ונשמת ישראל הם גוף התורה, כי ישראל הם ס' רבוא אותיות לתורה^ב, נמצא ישראל הם התורה, כי כל אחד מישראל הוא אות מהתורה, נמצא מה שפקד משה את ישראל למד את התורה. וזהו הרמז 'כאשר צוה ה' את משה', הרמז שציווי התורה אשר צוה ה' את משה הוא בעצמו מה שספר את ישראל.

ומזה הטעם נראה, הא דכתיב (להלן פסוק מט) 'אך את מטה לוי לא תפקוד ולא תשא בתוך בני ישראל', כי ישראל הם נגד התורה שבכתב, ומטה לוי הם נגד התורה שבעל פה^ג. וזהו בלויים 'על פי' ה' פקד (להלן ד, מט):^ד

אך את מטה לוי לא תפקוד כו' בתוך בני ישראל (א, מט). כי התורה רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה הם אורות, והמשכן הוא מה שהאורות הרוחניות הם מצומצמים במשכן. וישראל הם גם כן

76 כאשר צוה ה' את משה ויפקדם במדבר סיני (א, יט). ויש לדקדק, הוי ליה

א. ע"י ב"ב י, ב; ילקוט שמעוני תהלים רמז תרמג. וראה מהרש"א חא"ג סוטה מא, ב ד"ה כל: ונראה מהידוע כי אומה הישראלית נאמר בה למשפחותם לבית אבותם, משפחת אב קרויה משפחה ולא משפחה אם (כ"ב קט, ב), וההיפך בשאר אומות אין להם יחוס אב, וזרמת סוסים זרמתם, ויש להם יחוס אם לאסור בקורבה מן האם. וזה שנאמר בישמעאל שנים עשר נשיאים לאומתם, ר"ל דבכני יעקב נאמר שיתילדו י"ב נשיאים למשפחותם לבית אבותם, ולא כן בבני ישמעאל שלא יתילדו אלא לאומתם כו'. והשתא ניחא דכל לאומים שבמקרא קאי על עובדי כוכבים, שנקראו כן על שם שאין להם יחוס אב רק יחוס אם. ע"כ. וע"ע באר מים חיים סו"פ חיי שרה. ב. ע"י של"ה תושב"כ פ' קרח; מגלה עמוקות אופן קפו; חסד לאברהם מעין ב נהר יא; עץ הדעת טוב למהרח"ו פ' יתרו. ג. וע"י מגלה עמוקות פ' בלק ד"ה מלאך. וע"ע בפרי צדיק חנוכה אות א; ויקהל אות א; כי תצא אות טו-טז; קונטרס דברי חלומות אות כה, שהרחיב בענין. ד. ראה בית לוי כאן.

בבואר מכוון בצורת הן

תרמ"ק ר"י לוי ציוק מארז'טיוק ז"ל

21

כדאיתא בירושלמי בחגיגה (פ"ב ה"ג) והביאו התוספות פרק קמא דחגיגה (י"ז ע"א ד"ה אף) שאותו היום עצרת שחל להיות בשבת היה, לזה נתאוה משה גם כן למות באותו היום, שיהיה יום הלולא רבה דיליה ביום הלולא דאורייתא. השיב הקב"ה רב לך, הלולא רבה דילך אין צריך להיות כמו שהוצרך דוד להסתלק בהלולא רבה דאורייתא, הטעם לפי שדוד הוא סוד דאורייתא בעל פה, לכן הוצרך להסתלק ביום שבועות שניתנה בו תורה שבכתב, כדי לאכללא אתוון דשמא קדישא תורה שבעל פה שהיא סוד ה', עם תורה שבכתב שהיא סוד ו' שניתנה בו בסיון, לייחד שכינתא לקודשא ב"ה, אבל עד עתה דרגא דילך היא תורה שבכתב. וז"ש רב לך, מדרגתך יותר רב ממדרגה של דוד, לכן אל תוסף:

אופן קפו

רצה לראות נצוצי אותיות ר"ת של נ"א, שמתנוצצים עד ח' אדר. ואראה, בגימטריא ה' אד"ר. - וטעם למה משה כלול מששים רבוא נשמות. - וסוד שש מאות אלף רגלי אשר אנכי בקרבי. - וסוד כבוד אלפים ה"ס ת"ר, ה"ס יתירים על ת"ר אלף. וה"ס, הוא סוד שכינה שהוא אדני". שכינה במילואו, תר"א. שהוא ת"ר אלף. - וסוד ותרא אותו כי טוב הוא, נתמלא כל הבית אורה. - סוד תיבת נח. - וסוד וקו"ל הת"ר נשמע. - וסוד אסתר מן תורה מנין, ומרדכי מן התורה מנין, והמן מן התורה מנין, וסוד משה מן התורה. - וסוד תורה אשר לנו משה. אשר, ר"ת אותיות ששים רבוא. ראש, נוטריקון ששים רבוא אותיות. - וסוד באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים. - וסוד שני חדשים שהיו מתכנסין כל חכמי ישראל ביחד, לעת צאת המלכים, וכתוב מלאכים בא'. - וסוד משם רועה אבן ישראל. לישראל, נוטריקון "יש" ששים "רבוא" אותיות "לישראל". - ד"ב אותיות במלואם, הם ס', בסוד ששים גבורים. - וסוד ס' רבוא צנורות: L

הקדמה גדולה מבואר ברקיע. לדעו (פ"א ס"א) באחד באדר שנעשו במקדש, הם כ שבאחד באדר למעלו התחילה להתנוצץ נשו משה כלול מטעם זה מאות אלף רגלי אשר לנשמה שלו אות אחר נרות דין וזאת לפנינו (משלי ד"ה נב), ר"ל וסוד זה מבואר בתיבו שהיא השכינה שנקרא ישראל. וכן שכינה במ ת"ר אלף. ומשה שד מיד כשבא לעולם, או כ ותרא אותו כי טוב רש"י מלמד שראת תר"א דייקא, שו שנתלכשה בו השכיני שהיה משה מונח בו דהיינו המלוי של ע תר"א, ובוה נתמלא בהיפוך אתוון תיב" הת"ר נשמע בארצינו [יב]. ולפי שמשה באדר, והוא כלל שני לכן מתנוצצין כל ברקיע. וזוה הטעם בבית המקדש של ממש כנגד בית הן באותו פרק לגבות

ספו מלא עמוקות
 ר"ל אופן יא ואמתן
 גוב"ל ל נגן שפירא צ"ל
 אל"ו ור"מ דק"ק קואק"א

היה במנין הלויים (בכוז"ה ד א) כמו שכתב רש"י בפרשת במדבר (שם), כי הוא היה כלל הלויים בסוד אל"ף. והענין קרוב למה שכתבתי בפרשיות הקודמות (פרשת במדבר אות ו-ז), כי ישראל בסוד נפש, ולויים בסוד רוח, והכהן בסוד הנשמה. והוא בפרשה זו מעשר ללויים, ומעשר מן המעשר לכהנים, בסוד אי"ק בכ"ד, כי אז מגיע אחד ממאה לכהן בסוד הנשמה, כמו שכתבתי בפרשיות דלעיל (שם).

ד. ושמירת המקדש היה מסור ללויים מבחוי, והשמירה מבכפנים היה מסור לכהנים. ולא יעבוד זר במקדש, כי העלול לא יתחלף בעילה, כי אין זה כבודו רק חוץ העילה לא תרד למקום העלול, כי אין זה כבודו רק חוץ למקומו. כי יש שני ענייני חוץ למקומו, האחד שלא יצא חוצה, והשני שלא יכנס לפני ולפנים. רק מקומך אל תנח. והוא סוד שלא יתעסקו הכהנים בעבודת הלויים ולא הלויים בעבודת הכהנים. והכהנים הם החשובים והם הכבוד, כי 'כבוד' לשון גדולה, כמו שנאמר (תהלים פ"א, כח) 'אף אני כבוד אתגהו, ולכן ניתן להם כבוד בהמה. גם פדיון כבוד אדם, והלויים פדו בכורי ישראל כפי מניינם. הכלל העולה סוד הכלל ופרט הוא סוד עילה ועלול, ואסור להחליפן. ובסוף פרק הגזול קמא (כ"א קמא ק"ב) ובמסכת חולין פרק הזרוע (ק"ג ב) תניא, עשרים וארבע מתנות כהונה ניתנו לאהרן ולבניו, וכולן ניתנו בכלל ופרט. וברית מלח, כל המקיימן כאילו (מ)קיים בכלל ופרט וברית מלח כו'. וכבר ביארתי סוד כלל ופרט, והוא כ"ד מתנות כנגד כ"ד ספרים, כי כבר ביארתי (פרשת בראשית אות ג, ועוד) שהתורה כולה היא גשמת ישראל, רק שתורת משה ששים רבוא אותיות הכלל, וכ"ד ספרים הם הפרט. וברית מלח הוא מדת השלום שהיה באהרן, כי היה רודף שלום. וכבר נודע (רש"י ויקרא ג, יג) כי המים התחתונים התרעמו שירדו מהעליונים, וכדי לפייסם צוה הקדוש ברוך הוא ליקח מהם מים לנסך בחג. וגם 'על כל קרבך תקריב מלח' (שם), שהוא מים, הרי מלח הוא ברית עולם. והתורה 'דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום' (משלי ג, יז), על כן הכהנים והלויים עליהם נאמר (דברים לג, י) 'ורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל'.

והנה קרה חלק על הלויים ועל (הכהן) (הכהונה), נתקנא בגשיאות אליצפן בן עוזיאל שהוא לוי, וחלק על כהונת אהרן. ומאתים וחמישים איש עברו על 'במקום גדלים אל תעמד' (משלי כה, ו). והוא כענין במופלא ממך אל תדרוש במכוסה ממך אל תחקור כו' (תניגה ג א), ועתה אפרשם כיד ה' הטובה עלי, ובוה תבאר הפרשה כולה.

ה. 'ויקח קרח וגו' (במדבר טו, א). קשה, 'ויקח' הוה ליה למימר. עוד קשה, 'קראי מועד אנשי שם' (שם) שם, ב), היאך משבח ומסיק בשמייהו. הלא כתבו התוספות

למקומו לפני ולפנים יותר ממדרגתו, או מציץ ונפגע, או מציץ ומת. וכמו שביארתי במקום אחר (פרשת ויקרא אות יח; שמיני אות ה) כענין מיתת נרב ואביהוא 'בקרכתם לפני ה' (ויקרא טו, א), ולא כתיב 'בהקריבם', רק 'בקרכתם' שהם נכנסו במופלא מהם או מתו. והוא סוד 'קברות התאוה' (במדבר י"א, לה), 'שמתו העם המתאיים לחונות את ה', והוא סיבת מיתתם, כאשר ביאר בספר ברית מנוחה זה הסוד. על כן לא תעמוד במקום גדולים, במקום שהוא גדול 'ממך, כי לא יהיה לך עמידה וקיום, ומקומך אל תנח.

76. ודע, כי מספר בני ישראל היו ששים רבוא, ואמרו המקובלים (עשרה מאמרות, לרמ"ע מפאנו, מאמר הנפש ח"ג פרק ה-ו) שהם ששים רבוא נשמות היוצאות מששים רבוא אותיות התורה, שרותניית התורה הם נשמות ישראל. והרודף שקבלו התורה הם היו ששים רבוא הנשמות, ואחר כך הדורות הבאים אחריהם הם כולם ענפים מהם. והנה יש לכאורה קושיא חזקה, שבט לוי שהוא שבט הנבחר המקודש, מאין היו נשמותיהן, מאחר שכבר נטלו ישראל הששים רבוא נשמות שהם ששים רבוא אותיות התורה. דע, כי מדה הראשונה משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, הוא כלל ופרט, ואמרו (סנהדרין מה ב) אין בכלל אלא מה שבפרט. וכבר נודע אלו שלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן בנגלה ובנסתר, שהן מדות של הקדוש ברוך הוא שאינם כמדת בשר ודם. וכל המציאות רוחני וגופני הוא כלל ופרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט, רק בפרט הוא נגלה ובכלל הוא בנסתר. וכבר אמרו כענין מעשה בראשית אפילו בכריאת הגופנית, הכל היה בכלל, כי כל הנבראים נבראו ביום הראשון ואחר כך יצאו למיניהם דבר יום ביומו, כמו שכתב רש"י בפרשת בראשית (א, יד). והפילוסופים קראו מציאות הראשון הולכי (ראה רמב"ן בראשית א, א), וממנו נמשכו היסודות ופרטיהן. כן הוא למעלה בסוד הרוחניות העולה, העילה היא כלל, והעלולים ממנו פרטיים. עד שתאמר, סיבת כל הסיבות עילת כל העילות הוא כלל האמיתי הכולל הכל, והוא יהיה הכל הם הפרטיים. כן הענין באותיות התורה שהם ששים רבוא, הם הפרט מהכלל, כי הכלל מאלו ששים רבוא הם כ"ב אותיות התורה, כי לא תמצא שום אות בששים רבוא כי אם אות מאותיות כ"ב, ואלו כ"ב אותיות הם יוצאים מכלל שעל גביהם, דהיינו אות 'א'. כי האותיות יוצאות מן ה'א', והחזרות אל ה'א' בסוד 'אלף'. כיצד: א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"ג ס"ע פ"צ ק"ד ש"ת. אחר כך אותיות מנצפ"ך, ך' חמש מאות, ס' שש מאות, ן' שבע מאות, ף' שמונה מאות, ץ' תשע מאות, אחר כך חזר ל'א' ונעשה 'אלף'. וכמו שהיא יחידי ביחידות, כן 'אלף' יחידי באלפים. נמצא 'א' כלל האותיות, וכל אות כוללה מכל האותיות. על כן היו הלויים כ"ב אלף, כי

ספר שני ליהודי הגדול בשלח

חלק 2
ניקן ונסו 4 גרמ"ל ר' מאיר ב"ר שלמה ז"ל